

Nr 55.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om straff för sabotage m. m.; given Stockholms slott den 1 november 1940.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om straff för sabotage;
- 2) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m.; samt
- 3) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g
till
L a g
om straff för sabotage.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den som förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, förvaltningen eller folkförsörjningen, eller föremål, som är avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning,

eller vid tillverkning, leverans, förvaring eller forsling av sådant föremål åstadkommer fel hos föremålet eller föranleder dröjsmål med dess avlämnande,

eller eljest förhindrar eller försvårar användandet av anläggning, inrättning eller föremål, som nyss nämnts,

eller gör annat därmed jämförligt sabotage,

och som därigenom åstadkommer fara för att försvaret eller folkförsörjningen lider allvarligt men eller för att förvaltningen eller den allmänna ordningen allvarligt störes,

dömes till straffarbete i högst sex år eller fängelse.

2 §.

Förövas gärning, som i 1 § sägs, av oaktsamhet, dömes den skyldige till fängelse eller dagsböter.

3 §.

Har någon gjort försök till brott, varom i 1 § förmäles, dömes högst till straffarbete i fem år.

4 §.

Har stämpling till brott, varom i 1 § förmäles, blivit gjord, då skall, där gärningen ej kommit till sådant brott eller försök därtill, den som deltagit i stämplingen straffas högst med straffarbete i fyra år.

Samma lag vare i fråga om den som genom uppmaning eller annorledes söker förmå annan till brott, varom i 1 § förmäles, eller som eljest träder i samverkan med andra eller i förbindelse med främmande makt eller med någon, som handlar i sådan makts intresse, för att förbereda, möjliggöra eller underlätta dylikt brott.

Där någon för ändamål som sist sagts tillverkar, anskaffar, förvarar eller eljest tager befattning med sprängämne eller annat för brottets utförande avsett hjälpmedel, vare ock lag samma. Har han av egen drift förstört hjälpmedlet eller eljest gjort det obrukbart, vare från straff fri.

5 §.

Har i fall, som omförmäلتs i 1, 3 eller 4 §, den brottslige för brottets utförande övat våld å person eller hot om omedelbar användning av sådant våld eller har han mot någon som lagligen sökt å bar gärning gripa honom övat våld eller hot som nyss sagts, dömes till straffarbete intill två år utöver den eljest för brottet bestämda högsta strafftiden.

6 §.

Vad förut i denna lag är stadgat skall icke äga tillämpning, där gärningen enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten är belagd med strängare straff.

7 §.

Vad någon, som är förfallen till ansvar för brott, varom i 1, 3, 4 eller 5 § förmäles, för brottet mottagit eller dess värde skall vara till kronan förverkat. Föremål, som begagnats såsom hjälpmedel för utförande av sådant brott eller varit avsett därtill, må ock förklaras förverkat till kronan, evad till ansvar dömes eller ej.

Vad sålunda föreskrivits skall även gälla, om brottet på grund av stadgandet i 6 § bestraffas enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten.

8 §.

Till sabotage enligt denna lag skall icke hänföras vidtagande av eller deltagande i arbetsinställelse eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, som vidtages med anledning av arbetstvist eller i syfte att främja egna ekonomiska intressen, samt ej heller uppmaning till sådan åtgärd.

9 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 mars 1942. I fråga om sådant under nämnda tid begånget brott, som i lagen avses, skall vad där är stadgat äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 14 oktober 1939 om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m. skall erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Vid utredning rörande brott, som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen eller lagen med vissa bestämmelser mot sabotage eller lagen angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. och varå kan följa straffarbete, må, i den ordning i denna lag sägs, förutom de tvångsmedel som eljest äro medgivna, nedan angivna tvångsmedel användas.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2 § lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. skall erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Där det finnes erforderligt för att hindra eller uppdaga brott mot 8 kap. strafflagen eller sådant brott mot 19 kap. samma lag, som kan skada rikets försvar eller folkförsörjning eller dess vänskapliga förbindelser med främmande makt, eller brott mot lagen med vissa bestämmelser mot sabotage, så ock eljest där det finnes erforderligt för att hindra, att förhållande, vars meddelande till främmande makt kan föranleda skada som ovan sägs, kommer till obehörigs kännedom, eller för att vinna utredning om obehörigt utforskande av sådant förhållande eller om överbringande till obehörig av meddelande därom, må

föremål tagas i beslag eller sättas under förbud att säljas eller skingras; hus- och kroppsrannsakan verkställas;

expediering av post-, telegraf-, järnvägs- eller annan försändelse inställas eller fördröjas eller försändelsens innehåll granskas och censureras; samt

expediering av telefonsamtal inställas eller fördröjas eller samtal avlyssnas eller ock telefonapparat för viss tid eller tillsvidare avstängas för samtal.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 oktober 1940.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Tillförordnade chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, anmäler fråga om *skärpt lagstiftning mot sabotage* och anför:

»I skrivelse den 15 maj 1940 (nr 248) har riksdagen anhållit om skyndsamt utredning och förslag rörande en komplettering av gällande lagbestämmelser i syfte att bereda möjlighet till effektivare ingripande mot sabotage eller försök eller förberedelse därtill.

Med anledning därav har chefen för justitiedepartementet enligt nådigt be- myndigande den 21 juni 1940 samma dag tillkallat särskilda sakkunniga (professorn Ragnar Bergendal och revisionssekreteraren Olof Thulin) för att inom departementet biträda med den begärda utredningen.

De sakkunniga ha den 26 juli 1940 avlämnat promemoria med utkast till lag med vissa bestämmelser mot sabotage (justitiedepartementets promemorior 1940: 3).

Sedan utlåtanden över promemorian inhämtats från olika myndigheter och sammanslutningar, anhåller jag att få upptaga denna fråga till behandling.

Begreppet sabotage.

De sakkunniga ha beträffande begreppet sabotage anført, att därunder in- nefattas en mängd olika förfaranden, som ha det gemensamma syftet att förstöra eller skada en anläggning, ett maskineri eller dylikt eller eljest att försvåra eller förhindra ett företag eller en verksamhet. Uttrycket användes i en synnerligen vidsträckt bemärkelse.

Ursprungligen torde, enligt vad de sakkunniga vidare anført, sabotage ha brukats såsom ett stridsmedel av syndikalisterna. Kampen å arbetsplatserna skulle enligt deras program ske genom sabotage bestående i obstruktion, nedsättning av arbetsintensiteten o. s. v. I sin grövsta form tog sig sabotaget å arbetsplatserna uttryck genom förstörande av maskiner, våld eller hot om våld mot arbetsvilliga o. s. v. Numera torde emellertid sådan taktik i arbets- tvister ej i nämnvärd utsträckning förekomma åtminstone här i landet.

En speciell form av sabotage bedrevs förr såsom ett led i den disciplin-

upplösande verksamheten inom krigsmakten och tog sig uttryck i lättja, slöhet och tredska i tjänsten, skadegörelse å krigsmaktens egendom o. dyl.

Sabotage har vidare förekommit mot politiska motståndares verksamhet, t. ex. genom att hindra eller störa möten, förstöra tryckerier o. s. v. I vissa främmande länder har under senare år sabotage brukats i stor omfattning av politiska motståndare till den härskande regimen för att motarbeta dennas inrepolitiska — särskilt ekonomiska — verksamhet i allmänhet.

Numera anses i krig sabotage vara ett viktigt angreppsmedel mot en fiende. Detta har starkt framträtt till följd av krigföringens utveckling till total. Bland förberedelser till krig eller såsom ett led i krigföringen ingår sålunda att förstöra vissa anläggningar och deras innehåll eller vissa maskiner, krigsmateriel m. m. eller att förhindra eller försvåra användande eller att fördröja leverans eller produktion därav. Föremål för sabotage kunna under ett krig vara — förutom försvarsväsendets anläggningar, förråd och materiel — bl. a. fartyg, hamnar, lyftkranar, järnvägståg, broar, tunnlar, elektriska kraftverk och ledningar, transformatorer, dammbyggnader, olje- och bensincisterner, gasverk, vattenledningsverk, industrier och gruvor, anläggningar för rundradio, telegraf- och telefonledningar, livsmedelsupplag m. m. Krigsabotage berör icke endast de krigförande makterna. Sålunda ha vid ett flertal tillfällen i neutrala länder förekommit eller planerats sabotage i avsikt att hindra leveranser av krigsförnödenheter till krigförande makt.

Under krig utföres sabotage bl. a. av fallskärmstrupper. Det ingår då som ett direkt led i krigföringen, åtminstone om det avser militära mål och utföres av fientliga soldater i deras eget lands uniformer. En fiende kan även i förväg inom motståndarens land ha utposterat sabotörer, som äro beredda att utföra sitt verk, när krig utbryter. Sabotaget har i detta hänseende nära sammanhang med spioneri.

För sabotage kunna de mest skiftande medel komma till användning. Man plägar stundom skilja på saksabotage och personsabotage. Saksabotaget sker främst genom skadegörelse t. ex. med brand- och sprängämnen, medelst införande av främmande ämnen i maskiner i avsikt att förstöra dem eller bringa dem ur funktion, genom vattenskador å livsmedel, bensin etc., eller medelst borttagande av säkringar ur maskiner, men även genom felaktig framställning eller leverans, genom brytande av elektrisk ström el. dyl. Personsabotaget avser t. ex. att genom våld eller hot eller på annat illojalt sätt hindra för en verksamhet eller ett arbete behövlig arbetskraft att utföra arbetet eller förmå den att utföra ett mindervärdigt arbete.

Gällande rätt m. m.

I svensk rätt finnas åtskilliga straffbestämmelser som omfatta sabotage. Uttrycket förekommer emellertid icke i strafflagen.

Enligt 8 kap. *strafflagen* om brott mot rikets säkerhet i den lydelse kapitlet erhållit genom lag den 17 maj 1940 bestraffas visst sabotage såsom krigsförräderi. I 6 § stadgas, att den som, vid krig eller då krig hotar riket, be-

går gärning, varigenom krigsmaktens ställning kan försämras, t. ex. genom att förhindra eller försvåra användande av krigsfolk, förnödenheter, fästning, fabrik, väg, bro, fartyg eller annat av betydelse för krigföringen eller genom att fördärva eller till fienden förråda något sådant, eller genom att lämna falska upplysningar till krigsmakten eller förleda krigsfolk till trolöshet, modlöshet eller uppror, skall för krigsförräderi dömas till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år. Även sabotage å industrier eller andra anläggningar, som endast medelbart äro av betydelse för försvaret, inbegripes under lagrummet. Den som av oaktsamhet begår gärning som i 6 § sagts skall enligt 7 § dömas till fängelse; dock må där omständigheterna äro synnerligen försvårande dömas till straffarbete i högst sex år. Försök till krigsförräderi bestraffas enligt 23 § högst med straffarbete i tio år. Straff härför inträder oavsett om frivilligt tillbakaträdande skett. Anstiftare av stämpling till krigsförräderi skall enligt 24 § första stycket dömas till straffarbete från och med två till och med tio år. Annan deltagare i sådan stämpling skall dömas till straffarbete från och med ett till och med sex år. Lika med anstiftare av stämpling skall enligt 24 § andra stycket (jämförd med 29 §) anses den som genom offentlig eller enskild uppmaning eller annorledes söker förmå annan till krigsförräderi eller i syfte att åstadkomma sådant förräderi mottagit penningar eller annat av eller eljest trätt i förbindelse med främmande makt eller med någon som handlar i sådan makts intresse. Enligt 25 § skall den som i annat fall än förut i kapitlet sagts träder i samverkan med andra eller i förbindelse med främmande makt för att förbereda, möjliggöra eller underlätta krigsförräderi, vilket framdeles må varda av honom själv eller annan företaget, dömas till straffarbete i högst sex år. Var faran ringa, må deltagare i företaget, som ej varit anstiftare eller ledare därav, dömas till fängelse. Stämplings- och förberedelsebrotten äro straffbara även om de begås före en situation, då krig råder eller hotar riket, men de måste åsyfta en sådan situation.

Vad angår sabotagehandlingar som ej hänföra sig till krig eller hotande krig finnas bestämmelser i 19 kap. *strafflagen*, vilket handlar om eldskada och annan skadegörelse å egendom. Kapitlet innehåller i 20 § en allmän straffbestämmelse för den som uppsåtligen förstör eller skadar annans egendom. I övrigt upptagas i kapitlet huvudsakligen straffskärpningar i vissa fall för brott av detta slag, som erfarenhetsmässigt pläga innebära allmänfara. För sammanhangets skull ha i kapitlet medtagits vissa gärningar, som äro allmänfarliga men som icke i egentlig mening innebära skadegörelse å någon sak. Det strängare bedömandet i kapitlet av vissa skadegörande handlingar visar sig i straffsatsernas höjd och däri att straff drabbar även försök eller eljest handling som icke åstadkommer skada utan endast fara därför. De skäl som föranlett en sådan speciell behandling äro än beskaffenheten av de föremål, vilka utsättas för skadegörelse, än åter den skadegörande handlingens särskilda farlighet.

I 1—4 §§ av kapitlet stadgas straff för eldsåsättande. Den som uppsåtligen sätter eld å hus, byggnad, fartyg eller annat, där människor bo eller

vanligt eller veterligt är att de eljest vistas, eller å något, varifrån elden lätteligen kan spridas till sådana boningar eller vistelserum, skall enligt 1 § i regel dömas för mordbrand till straffarbete från och med sex till och med tio år. Fick någon av branden svår kroppsskada, skall mordbrännaren dömas till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år; fick någon döden, är straffet livstids straffarbete. En straffskala av straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år skall i regel enligt 2 § tillämpas bl. a., där någon förövar mordbrand, som i 1 § sagts, då allmän farsot, uppror, fiendes åträngande eller annan sådan nöd eller fara är för handen, eller å hus, byggnad eller fartyg, där mycket folk är som blottställes för fara, eller i stad, köping eller by eller å annat sådant ställe där många sammanbo, eller där mordbrännaren gör våld å någon för att åsätta elden eller hindra dess släckning. Uppsåtligt eldsåsättande i andra fall än dem, som avse människors bostäder — å uthus eller annan byggnad, fartyg, skog, torvmosse, växande eller skuren gröda, sädes-, hö- eller halmstack, ved-, kol-, timmer- eller brädhög eller dylikt som tillhör annan — är i 3 § som regel belagt med straffarbete från och med två till och med sex år. Dock bestraffas enligt 2 § i regel med straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år att någon uppsåtligen satt eld å kyrka eller å Konungens slott, fäste, fartyg, förråds- eller tyghus eller annan sådan statens tillhörighet eller å annans kruthus eller byggnad för upplag av andra sprängämnen eller av eldfarliga oljor. För försök till brott som behandlas i 1—3 §§ stadgas straff i 5 §. Förödelse som åstadkommes medelst krut eller annat sprängämne å annans boning eller vistelserum eller å hus, byggnad, fartyg, bro eller dylikt som tillhör annan skall enligt 6 § bestraffas såsom eldsåsättande. Jämväl för försök till sådant brott stadgas straff.

Vidare finnas i kapitlet ansvarsbestämmelser för uppsåtligt sänkande av fartyg däri folk är, vilket brott kan medföra straffarbete från och med sex till och med tio år eller, om någon får svår kroppsskada eller döden, ända till på livstid (7 §), ävensom för försök till sådant brott (9 §). Den som, i uppsåt att förleda eller skada sjöfarande, sönderbryter, borttager eller fördärvar fyr eller annat sjömärke eller sätter upp falskt tecken eller fyller eller stoppar rätt farled i sjö eller ström skall enligt 10 § dömas till straffarbete från och med två till och med sex år; sker skeppsbrott eller annan sjöskada, kan straffet bliva straffarbete på livstid. För uppsåtligt förstörande av kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller järnvägs- eller spårvägsanläggning, som tillhör staten eller enligt Konungens förordnande förlänats samma straffskydd som statlig anläggning, är enligt 11 § (jämförd med 14 §) högsta straff i regel sex års straffarbete. Enahanda bestämmelser gälla för det fall, att någon å dylik anläggning eller å därtill hörande inrättningar, vagnar eller andra fortskaffningsmedel gör sådan skada eller eljest vidtager sådana åtgärder att fara eller olycka vid begagnandet eller allmänt farlig översvämning kan uppkomma. Åstadkom handlingen svår kroppsskada eller döden, kan straffet bliva livstids straffarbete. Uppsåtlig skadegörelse å anläggning eller tillbehör av nu nämnt slag skall,

där det ej uppstår sådan fara eller olycka men likväl väsentligt hinder eller uppehåll i anläggningens begagnande, enligt 12 § bestraffas med fängelse eller straffarbete i högst två år eller i ringare fall med böter. Andra åtgärder, som leda till sådant hinder eller uppehåll, bestraffas enligt samma straffskala. Motsvarande åtgärd med elektrisk ledning för belysning, uppvärmning eller överföring av drivkraft, telegraf- eller telefoninrättning m. m. skall enligt 13 och 14 §§, därest anläggningen tillhör staten eller av Konungens förlänats samma skydd som statlig anläggning, i regel bestraffas med fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år. Förstör eller skadar någon uppsåtligen allmän minnesvård, brygga, bro, färja, brunn, vattenledning, gasledning, väg, gata, farled eller flottled eller ock stängsel eller märke, som till avvärjande av fara eller till varning därför är satt vid allmän väg, gata eller farled eller å annat sådant ställe, skall han enligt 15 § straffas med fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år; i ringare fall må dömas till böter. Tillstänger någon olovligen, utan sådan skadegörelse, allmän väg, gata, farled eller flottled eller utkastar någon i segelled eller flottled barlast eller annat, varav uppgrundning kan förorsakas, är straffet enligt samma paragraf böter. Den som uppsåtligen förstör eller skadar gruva eller uppfordrings- eller annat konstverk, som är inrättat för gruvsdrift, skall enligt 16 § dömas till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år.

Den ovan nämnda allmänna bestämmelsen om ansvar för skadegörelse (20 §) är tillämplig i fall, för vilka de i det föregående nämnda mera speciella ansvarsbestämmelserna ej äro avsedda, och stadgar straff av böter eller fängelse i högst sex månader. Har av gärningen kommit synnerlig fara för någons liv eller hälsa eller grov skada å egendom eller är gärningen eljest förenad med synnerligen försvårande omständigheter, må dömas till straffarbete i högst två år.

För ouppsåtlig skadegörelse finnes en straffbestämmelse i 22 §. Denna avser bl. a. åstadkommande av eldskada å annans egendom samt skada eller fara i fråga om järnvägar och andra kommunikationsanläggningar.

Förberedelse till skadegörelse är särskilt straffbelagd endast för det fall att brottet skolat utföras med sprängämne. Bestämmelse härom finnes i 21 §. Den ifrågavarande straffbestämmelsen innefattar även förberedelse till vissa andra brott. Däri stadgas nämligen, att om någon i uppsåt att skada annan till liv eller hälsa eller att förstöra eller skada annans egendom eller med vetskap om annans uppsåt till sådant brott, för att honom därvid tillhandagå, tillverkat, anskaffat eller förvarat sprängämne, skall han dömas till straffarbete i högst två år eller fängelse. Har den, som tillverkat, anskaffat eller förvarat sprängämne för ändamål som nu sagts, av egen drift förstört sprängämnet eller eljest gjort det obrukbart, skall han dock vara straffri.

I *strafflagen för krigsmakten* finnas bestämmelser som ansluta sig till de nyss nämnda stadgandena i 8 och 19 kap. strafflagen. Vid krig eller då allmän mobilisering påbjudits skola brott mot 8 kap. strafflagen i allmänhet

behandlas enligt strafflagen för krigsmakten, varigenom dödsstraff kan följa i de fall — bl. a. krigsförräderi — då 8 kap. stadgar livstids straffarbete. Målen skola handläggas vid krigsdomstol (8 och 133 §§ strafflagen för krigsmakten).

I 98 och 163 §§ strafflagen för krigsmakten finnas bestämmelser som ha motsvarighet i 19 kap. strafflagen. I 98 § stadgas huvudsakligen, att om någon förstör eller skadar egendom, som tillhör krigsmakten eller är för dess behov avsedd, skall han, där ej särskilt straff å brottet är utsatt i strafflagen för krigsmakten, straffas efter allmän lag, dock att, där brottet finnes kunna försonas med böter, i stället skall dömas till disciplinstraff. Samma skall ock gälla, om någon gör försök till sådant brott. Vetskap om att egendomen eller anläggningen tillhörde krigsmakten eller var avsedd för dess behov skall anses såsom en försvärande omständighet. Enligt 163 §, som ingår i krigsartiklarna, skall den som vid krig eller allmän mobilisering uppsåtligen förstör befästning, mina, docka, verkstad, förråds- eller tyghus, magasin eller annan dylik för rikets försvar avsedd inrättning eller byggnad eller för användande i krig ämnat fartyg eller eljest för krigsmaktens behov veterligen avsedd järnvägs-, telegraf- eller telefonanläggning, kanal- eller slussverk, väg, bro, vattenledning eller annan dylik anläggning eller därå eller å vad därtill hör gör sådan skada, att därigenom väsentligt hinder för krigsförberedelserna uppkommer eller krigsföretagen äventyras, dömas till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år, eller, om någon av gärningen fick svår kroppsskada eller död och den brottslige handling var av beskaffenhet att han bort kunna inse, att dylik olycka därav var att befara, till dödsstraff eller straffarbete på livstid. Samma straff skall följa i fråga om viss skadegörelse å livsmedel, krigsredskap eller annan dylik egendom som den brottslige veterligen tillhörde krigsmakten eller var avsedd för dess behov.

Förutom de nu nämnda stadgandena finnas talrika *andra bestämmelser*, som kunna få tillämpning å sabotage. Personsabotage kan sålunda i vissa fall straffas enligt 14 eller 15 kap. strafflagen, såsom där fråga är om våld å person eller frihetsberövande. I 10 kap. strafflagen stadgas straff bl. a. för den som hindrar offentlig myndighet i dess verksamhet, i 11 kap. upptagas straffbestämmelser mot hindrande eller störande av möten o. s. v. Några straffbestämmelser mot sabotage genom samhällsfarliga arbetsinställelser finnas däremot icke.

Till skydd mot sabotage som riktar sig mot rikets säkerhet ha på senaste tiden utfärdats ett flertal bestämmelser. Genom lagen den 14 oktober 1939 om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 och 19 kap. strafflagen m. m. ha myndigheterna tillerkänts särskilda befogenheter i sådant hänseende. Genom lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. ha myndigheterna erhållit än mera vidsträckta befogenheter att vidtaga åtgärder för att hindra eller uppdaga brott mot 8 kap. strafflagen eller sådant brott mot 19 kap. samma lag, som kan skada rikets försvar eller folkförsörjning eller dess vänskapliga förbindelser

med främmande makt. Genom lagen den 17 maj 1940 med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m. har möjlighet beretts att avspärra anläggningar och områden, där sabotage kan befaras, att meddela förbud mot att där förvara sprängämnen m. m. Enligt bevakningskungörelsen den 25 maj 1940 har militär personal erhållit befogenhet att gripa och kvarhålla den som misstänkes för sabotage. Vidare må nämnas, att med stöd av kungörelser den 29 augusti 1939 vattenfallsstyrelsen, respektive järnvägsstyrelsen, meddelat vissa föreskrifter till förhindrande vid krig eller krigsfara av skadegörelse å kraft- och kanalanläggningar samt järnvägar eller av hinder eller fara för järnvägstrafiken. Det må även anmärkas, att chefen för socialdepartementet den 31 maj 1940 tillkallat en sakkunnig person med uppdrag att verkställa kontroll å åtgärder, som vid industri- och andra anläggningar inom riket vidtagits till skydd mot sabotage.

Professor Thyrén har behandlat allmänfarliga brott i Utkast till strafflag, speciella delen V, 1923. Utkastet bygger i stort sett på gällande bestämmelser om sådana brott i 19 kap. strafflagen. Stadgandena däri om straff för vanlig skadegörelse ha emellertid ej medtagits i denna del av utkastet av det skälet att sådana stadganden icke ansetts falla under de allmänfarliga förbrytelseernas krets. Thyrén har till enhetlig behandling sammanfört de allmänfarliga brott, som bestå i åstadkommande av eldsvåda, explosion, översvämning, gruvolycka, tågsammanstötning, skeppsbrott och därmed jämförliga fall. Det förutsattes, att gärningen inneburit fara antingen för människor eller för förödelse å egendom. Straffet är i vissa fall tukthus på livstid, i vissa fall lägre. Med lindrigare straff bestraffas den som eljest genom skadegörelse eller på annat sätt hindrar eller stör användandet av allmänna kommunikationer eller liknande anläggningar. De anförda bestämmelserna träffa uppenbarligen vissa slag av sabotagehandlingar. Sådana handlingar av andra slag beröras icke av utkastet som, i motsats till vissa främmande lagar, icke uppställer något mer eller mindre generellt subsidiärdelikt bland de allmänfarliga brotten. Som skäl anfördes i motiven, att de särdeles höga straffsatserna syntes tala emot en sådan obestämdhet i brottsbegreppet. Skulle åter ett mindre straff anses göra tillfyllest, kunde ändamålet till väsentlig del, nämligen försåvitt gärningen innefattade skada å främmande egendom, vinnas genom en kvalifikation av det vanliga skadegörelsebrottet. Såsom en allmän kvalifikation föreslås vid de flesta av de allmänfarliga brotten, att om någon för gärningens utförande övat våld å person eller använt hot som innebar omedelbar fara för person, straffet må kunna förhöjas i närmare angiven grad.

Utländsk lagstiftning.

I ett flertal *främmande länder* har på senare tid tillkommit särskild lagstiftning rörande sabotage. Härom må lämnas följande uppgifter beträffande Tyskland, England och Schweiz.

År 1935 infördes i *tyska* strafflagen såsom en ny 143 a § straff för s. k. 'Wehrmittelbeschädigung'. Bestämmelsen har något utvidgats genom en

förordning den 25 november 1939 rörande komplettering av straffbestämmelserna till skydd för det tyska folkets försvarskraft. I denna stadgas, att den som uppsåtligen förstör, gör obrukbar, skadar eller undanskaffar ett försvarsmedel eller en inrättning, som tjänar det tyska försvaret, och därigenom uppsåtligen eller oaktsamt sätter den tyska krigsmaktens slagkraft i fara skall straffas med fängelse ej under sex månader eller i svåra fall med dödsstraff eller med tukthus på livstid eller viss tid. Med samma straff skall den straffas, som uppsåtligen felaktigt framställer eller levererar ett försvarsmedel eller någon sådan inrättning och därigenom uppsåtligen eller oaktsamt sätter den tyska krigsmaktens slagkraft i fara. Försök är straffbart. Den som handlar vårdslöst och därigenom oaktsamt sätter den tyska krigsmaktens slagkraft i fara skall straffas med fängelse. En inrättning behöver ej tillhöra krigsmakten för att skyddas enligt dessa straffbud. Enligt förarbeten avse de även t. ex. anläggningar för rikspost, järnvägar och broar samt maskiner och apparater hos leverantörer, som framställa försvarsmedel, m. m.

Genom förordningen den 25 november 1939 har vidare införts straff för störande av samhällsviktig verksamhet. Enligt detta stadgande skall den som stör eller sätter i fara det regelbundna arbetet i en för riksförsvaret eller för befolkningens försörjning viktig verksamhet därigenom att han helt eller delvis gör obrukbart eller sätter ur funktion något verksamheten tjänande föremål straffas med tukthus eller i särskilt svåra fall med dödsstraff. I mindre svåra fall skall straffet vara fängelse.

Slutligen må nämnas, att i en den 4 september 1939 utfärdad s. k. 'Kriegswirtschaftsverordnung' stadgas straff för krigsskadligt förhållande. Den som förintar eller undanskaffar eller undanhåller råvaror eller produkter som höra till befolkningens livsviktiga behov och därigenom i argt uppsåt sätter täckandet av dessa behov i fara skall straffas med tukthus eller fängelse. I särskilt svåra fall kan dömas till dödsstraff.

I de *engelska* 'Defence Regulations', som utfärdats vid krigsutbrottet 1939, stadgas i den del, som handlar om anordningar för statens säkerhet, under rubriken 'Assisting an enemy and sabotage', straff bl. a. för sabotage. Enligt denna bestämmelse straffbelägges handling, som sker med avsikt att förminska effektiviteten eller hindra brukandet av fartyg, luftfartyg, fordon, maskineri, apparat eller annat föremål, som användes i eller är avsett att användas i kronans tjänst eller vid utförandet av 'essential services', eller att minska brukbarheten av anläggning, inrättning eller område, som användes eller är avsett att användas såsom nyss sagts. Straff för sådant brott skall dock ej följa endast av det skälet, att någon deltagit i eller med fredliga medel övertalar annan att delta i en strejk. Vad nu sagts skall äga tillämpning vid varje åsidosättande av någons plikt antingen mot det allmänna eller mot någon annan person. Med 'essential services' menas verksamhet, som är av vikt för försvaret av riket eller fullföljandet av kriget eller för samhällslivet ('the life of the community'). Den som gör sig skyldig till brott mot denna bestämmelse dömes till straffarbete intill fjorton år eller böter ej över femhundra pund eller bådadera.

Under rubriken 'Interference with Essential Services' stadgas vidare straff för den som begår handling, som han har skäligen anledning antaga vara ägnad att hindra eller störa personer i kronans tjänst eller sysselsatta i utförandet av 'essential services' att fullgöra sina plikter, eller som mot sådana personer vidtager handlingar med avsikt att därigenom sätta dem ur stånd att effektivt utföra sina plikter i detta hänseende. Enahanda undantag som ovan nämnts göres även här för strejker. Vidare stadgas under sistnämnda rubrik straff för den som veterligen stör sändande eller mottagande av underrättelser med trådlös telegraf, telefon eller television eller med andra telegraf- och telefonförbindelser, om det ej sker med tillstånd eller under ledning av offentlig myndighet. Straffet för överträdelse utgör i dessa fall fängelse i högst två år eller böter högst femhundra pund eller bådadera.

I Schweiz har genom en förordning den 28 maj 1940 om ändring och komplettering av militära strafflagen stadgats, att den som å militära anläggningar eller å föremål som tjäna armén bedriver sabotage, inbegripet att han skadar sådana föremål eller på annat sätt gör intrång i eller sätter i fara deras användande, skall straffas med tukthus. Denna bestämmelse skall under krigstid eller 'die Dauer des gegenwärtigen Aktivdienstes' gälla var och en som gör sig skyldig till sådan handling. Den militära strafflagens bestämmelser om krigsförräderi skola emellertid i förekommande fall äga tillämpning.

De sakkunniga.

De sakkunniga ha beträffande behovet av lagstiftning i ämnet och dennas allmänna utformning anfört följande:

Genom de skärpta bestämmelserna i 8 kap. strafflagen samt i strafflagen för krigsmakten om krigsförräderi torde tillräckliga straff ha stadgats för sabotage, som direkt eller indirekt riktar sig mot krigsmakten under ett krig eller då krig hotar riket, ävensom för försök och förberedelser därtill.

Däremot kunde strafflagens bestämmelser i övrigt, närmast i 19 kap., icke anses bereda tillräckligt skydd mot sabotage, som äger rum under andra utomordentliga förhållanden, såsom mindre överhängande krigsfara, inre oroligheter, nödlägen på grund av naturkatastrofer el. dyl. I dessa situationer kunde allvarliga skadeverkningar befaras icke blott genom sabotage som direkt riktar sig mot försvarets anläggningar eller materiel. Även många andra sidor av samhällslivet och dess organisation behövde i situationer av den antydda arten ett skärpt straffskydd. Detta gällde sålunda om luftskyddet, om transportväsendet till lands och sjöss (vilket i det nuvarande 19 kap. jämförelsevis fullständigt beaktats), om luftfarten, om nyhetsförmedlingen genom radio, om rikets och särskilda orters försörjning med elektrisk kraft och med bränsle samt även om produktionen inom industri eller jordbruk och distributionen av industriens eller jordbrukets produkter, kort sagt om skilda delar av den samhälleliga verksamheten. Svårare störningar på någon punkt kunde lätt bliva menliga för det hela och icke minst för försvaret.

Även med hänsyn till normala förhållanden kunde enligt de sakkunnigas mening bestämmelserna i 19 kap. icke anses vara tidsenliga. Dessa vore, bortsett från den allmänna bestämmelsen om straff för skadegörelse, starkt detaljerade och kasuistiska, vilket, jämte deras i allmänhet höga ålder, föranlett att de för nutida förhållanden kommit att förete talrika luckor. Såsom exempel härpå anförde de sakkunniga, att straffet för skadegörelse genom explosion avser endast det fall att sprängämnen komma till användning, däremot icke explosion som åvägbringas i behållare av gaser eller oljor, att elektriska ledningar äro särskilt skyddade men icke själva kraftverken, att av egentliga industriärläggningar endast gruvor åtnjuta särskilt skydd, att sådant skydd ej finnes för radiostationer, förråd av förnödenheter, luftfarten o. s. v. Åtskilliga straffbestämmelser måste anses alltför lindriga för de svåraste fallen. Vidare straffades försök och förberedelse endast i ringa utsträckning. Med hänsyn till dessa och andra brister i 19 kap. överhuvud vore detta kapitel utan tvivel i behov av en genomgripande omarbetning.

De sakkunniga hade därför övervägt att tillgodose det nu aktuella behovet av effektivare straffbestämmelser mot sabotage inom ramen av 19 kap. och i samband med en sådan omarbetning. Denna tarvade emellertid ett grundligt övervägande med hänsyn till olika förhållanden; därvid vore att märka att kapitlet — i motsats till 8 kap. — hade vidsträckt tillämpning även under lugna tider. Med hänsyn till det anförda torde en sådan omarbetning icke nu kunna avvaktas. För en krissituation sådan som den nu föreliggande syntes efter utländskt mönster det mest angelägna behovet bäst avhjälpas genom en fristående lagstiftning, som kompletterade bestämmelserna i strafflagen på det sätt som kunde anses oundgängligen erforderligt under den situation, i vilken lagen, som borde vara tidsbegränsad, skulle gälla.

De sakkunniga anförde i detta sammanhang slutligen, att de ansett brottsbeskrivningen i en lagstiftning av den angivna karaktären icke behöva upptaga någon särskild bestämning av den allmänna situation, under vilken lagen skulle gälla. En sådan bestämning kunde tillfyllest ske genom begränsningen av själva lagens giltighetstid (och möjligen genom dess upphävande före den bestämda tidens utgång).

Huvudstadgandet i de sakkunnigas lagutkast upptages i 1 §. Denna innehåller, att den som förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, folkförsörjningen, samfärdseln eller produktionen, eller föremål, som är avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning, eller vid tillverkning, leverans, förvaring eller forsling av sådant föremål åstadkommer fel hos föremålet eller föranleder dröjsmål med dess avlämnande, eller eljest förhindrar eller försvårar användandet av anläggning, inrättning eller föremål, som nyss nämnts, eller gör annat sådant sabotage, och som därigenom åstadkommer fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men, skall dömas till straffarbete i högst sex år eller fängelse. Förövas sådan gärning av oaktsamhet, skall enligt 2 § den skyldige dömas till fängelse eller dagsböter. I 3 och 4 §§ stadgas straff för försök, stämpling eller förberedelse till brott som avses i 1 §. Straffskärpning med

intill två års straffarbete skall enligt 5 § kunna inträda, om den brottslige, i fall som omförmälts i 1, 3 eller 4 §, för brottets utförande eller mot någon som lagligen sökt gripa honom övat våld å person eller hot om omedelbar användning av sådant våld. Bestämmelserna i 1—5 §§ skola icke äga tillämpning, där den brottslige enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten har förskyllt strängare straff. Till sabotage i lagens mening hänföres icke deltagande i arbetsinställelse eller uppmaning därtill. Vidare innehåller lagen bestämmelser om förverkande.

De sakkunnigas lagutkast torde få fogas vid statsrådsprotokollet såsom bilaga (*bilaga B*).

Yttranden över de sakkunnigas förslag.

Efter remiss ha yttranden över de sakkunnigas förslag inkommit från rikets hovrätter, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län, chefen för försvarsstaben, kommerskollegium, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige samt riksförbundet landsbygdens folk.

I yttrandena har lagstiftning i ämnet tillstyrkt. Flera myndigheter och sammanslutningar ha särskilt understrukit behovet av lagstiftningen under nuvarande tider och med hänsyn till den senaste tidens händelser.

I flera yttranden har berörts förhållandet mellan den föreslagna lagen och allmänna strafflagen. Sålunda anför *Svea hovrätt*:

Ur systematisk synpunkt torde det varit lyckligare, om bestämmelserna i ämnet upptagits i strafflagen, där de med hänsyn till de straffbelagda gärningarnas art hörde hemma. Det syntes mindre lämpligt att bestämmelser, som vore närbesläktade med vissa regler i strafflagen och avsåge mycket allvarliga brott, upptoges i en särskild lag med begränsad giltighetstid. Den tillämpade metoden medförde även vissa praktiska olägenheter. Sålunda kunde en domstol lätt nog förbise den i 7 § andra stycket upptagna regeln, enligt vilken förverkandepåföljd i vissa fall skulle inträda, oaktat brottet ej bestraffades enligt den föreslagna sabotagelagen utan enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten. Frågorna om brottskonkurrens vunne även sin naturliga lösning, om reglerna i förevarande ämne upptoges i strafflagen. Enligt promemorian hade man övertvägt att tillgodose det nu aktuella behovet inom ramen av 19 kap. strafflagen men avstått därifrån, då de behövliga straffbestämmelsernas upptagande i nämnda kapitel skulle ha betingat en ganska ingående och tidsödande omarbetning. Enligt hovrättens uppfattning borde de sabotagehandlingar, om vilka nu närmast vore fråga, snarast betraktas såsom för rikets säkerhet menliga brott och sålunda hänföras till 8 kap. Särskilt talade starka skäl för att i samband med sabotage, som vid krig eller då krig hotade förövades mot krigsmakten, behandla sabotage, som under samma förhållanden riktades mot folkförsörjningen. En slutgiltig lösning av frågan om sabotagets straffbarhet i hela dess vidd förutsatte emellertid en revision även av 19 kap., vilket onekligen vore en vittutseende lagstiftningsuppgift. Med hänsyn här-

till och då det vore av synnerlig vikt att ökat skydd snarast bereddes mot nu avsedda former av sabotage, ville hovrätten ej avstyrka den föreslagna lösningen med en tidsbegränsad, fristående lag i ämnet, men förutsatte härvid, att åtgärder vidtoges i syfte att den provisoriska lagen måtte kunna i en nära framtid avlösas av definitiva, i strafflagen intagna regler.

Göta hovrätt anför:

Enligt gällande lagstiftning funnes allenast i begränsad omfattning möjlighet att effektivt ingripa mot s. k. sabotagehandlingar samt försök och förberedelser därtill. Hovrätten funne det i anledning härav vara synnerligen angeläget att åtgärder skyndsamt vidtoges för undanröjande av denna brist. Detta syntes väl lämpligen böra åstadkommas genom en omarbetning och modernisering av 19 kapitlet strafflagen. Då emellertid en sådan åtgärd, såsom de sakkunniga framhållit, skulle tarva ett grundligt övervägande och därför ej nu skulle kunna avvaktas, torde det vara riktigt att, såsom föreslagits, tills vidare låta en fristående och till giltighetstiden begränsad lag i ämnet vara tillfyllest.

Skånska hovrätten anför:

Den av tidsläget betingade önskvärdheten att snarast möjligt åstadkomma en komplettering av straffbestämmelserna mot sabotage hade föranlett de sakkunniga att tillgripa utvägen att sammanföra de föreslagna nya bestämmelserna i en fristående lag, avsedd att förlänas endast temporär giltighet. Denna utväg syntes hovrätten under förhandenvarande förhållanden kunna accepteras. En förutsättning för dess anlitande borde dock vara att snarast möjligt i strafflagen inarbetades bestämmelser, som kunde avlösa den tidsbegränsade lagstiftningen. Behovet av lagbestämmelser i den riktning utkastet angåve torde nämligen icke vara betingat endast av rådande förhållanden utan, såsom de sakkunniga också anmärkt, föreligga även för andra situationer. Dessutom syntes det mindre lämpligt att brott, som kunde medföra straffarbete upp till sex år, icke reglerades i själva strafflagen utan i fristående författningar.

Svea hovrätt anser att lagens egenskap av krislag bör komma till uttryck i lagtexten samt anför härom:

De i utkastet upptagna straffbestämmelserna vore ej avsedda att vinna tillämpning under normala förhållanden utan allenast under en krissituation sådan som den nu föreliggande. Denna viktiga förutsättning för straffbarhet hade emellertid ej kommit till uttryck i brottsbeskrivningarna utan allenast genom begränsningen av lagens giltighetstid. Det vore önskvärt, att ifrågavarande viktiga brottsrekvisit framginge av lagtexten på sätt som skulle hava skett, om reglerna influerades i strafflagen eller eljest fått mera slutgiltig natur.

I yttrandena ha beträffande vissa delar av sakkunnigförslaget framförts erinringar, för vilka torde få redogöras i det följande vid behandlingen av de särskilda paragraferna i förslaget.

Under den senaste tiden ha från statsmakternas sida vidtagits åtgärder i olika hänseenden för att bereda ökat skydd mot sabotage. Sålunda må erinras om de nya straffbestämmelserna i 8 kap. strafflagen mot sabotage, som

Departements-
chefen.

vid krig eller då krig hotar riket direkt eller indirekt riktar sig mot krigsmakten, samt om de befogenheter i syfte att hindra eller uppdaga brott mot 8 och 19 kap. strafflagen, som genom de särskilda tvångsmedelslagarna den 14 oktober 1939 och den 9 januari 1940 lagts i myndigheternas händer.

Emellertid torde gällande straffbestämmelser i övrigt mot sabotage icke erbjuda fullständigt eller tillräckligt skydd mot sabotagehandlingar i kritiska tider. Jag anser därför en komplettering och skärpning av dessa straffbestämmelser vara av behovet påkallad.

Vad angår formen för en dylik lagstiftning ha de sakkunniga föreslagit att strafflagen och strafflagen för krigsmakten skulle kompletteras av en särskild lag avsedd att gälla under rådande utomordentliga förhållanden. De sakkunniga ha övervägt möjligheten att tillgodose det nu aktuella behovet av effektivare straffbestämmelser mot sabotage inom ramen av 19 kap. strafflagen och i samband med en genomgripande omarbetning därav. En sådan omarbetning skulle emellertid kräva grundligt övervägande med hänsyn till olika förhållanden och kunde nu icke avvaktas.

Såsom i vissa av de över förslaget avgivna yttrandena anförts hade det otvivelaktigt ur flera synpunkter varit att föredraga, om bestämmelserna kunnat inarbetas i strafflagen. Med hänsyn till angelägenheten av att en lagstiftning i ämnet skyndsamt kommer till stånd torde dock såsom de sakkunniga funnit en sådan inarbetning ej nu kunna ske. Frågan härom bör emellertid utan dröjsmål upptagas till behandling. Detta bör lämpligen ske vid det pågående arbetet för åstadkommande av en reform av strafflagens speciella del. Som ett led häri har straffrättskommittén nyligen avlämnat förslag till ny lagstiftning om förmögenhetsbrott. Enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 11 oktober 1940 har chefen för justitiedepartementet uppdragit åt kommittén att verkställa utredning rörande fortsatt revision av strafflagens speciella del. Enligt direktiven för utredningen bör denna i första hand inriktas på de partier av strafflagen, vilka äga samband med förmögenhetsbrotten, varvid bl. a. de i 19 kap. strafflagen behandlade skadegörelsebrotten skola upptagas till behandling.

De sakkunniga föreslå en provisorisk lag avsedd att gälla till och med den 31 mars 1942. Någon särskild bestämning av den allmänna situation under vilken lagen skall gälla har ej kommit till uttryck i brottsbeskrivningen utan allenast genom begränsningen av lagens giltighetstid. De sakkunniga ha därjämte framhållit möjligheten av dess upphävande före den bestämda tidens utgång. Jag ansluter mig till de sakkunnigas ståndpunkt. Uppenbart är att, om ändrade förhållanden skulle inträda, Kungl. Maj:t kommer att föreslå riksdagen de jämkningar i bestämmelserna som kunna anses påkallade.

De sakkunnigas utkast har synts mig vara ägnat att efter överarbetning i vissa hänseenden läggas till grund för lagstiftning. Med ledning av de i yttrandena gjorda erinringarna har inom departementet upprättats ett reviderat förslag till *lag med vissa bestämmelser mot sabotage*.

De särskilda bestämmelserna i förslaget.

1 §.

De sakkunnigas utkast upptager i 1 § straff för den som förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, folkförsörjningen, samfärdseln eller produktionen, eller föremål, som är avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning, eller vid tillverkning, leverans, förvaring eller försling av sådant föremål åstadkommer fel hos föremålet eller föranleder dröjsmål med dess avlämnande, eller eljest förhindrar eller försvårar användandet av anläggning, inrättning eller föremål, som nyss nämnts, eller gör annat sådant sabotage, och som därigenom åstadkommer fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men.

De sakkunniga anförde i motiven:

Det huvudsakliga kännetecknet på den straffbara gärningen bör vara, att den innefattar sabotage, som innebär fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men. Härigenom framgår å ena sidan att den befarade verkan av sabotaget skall vara allvarlig, innefattande 'men' för försvaret eller samhällslivet, visserligen icke omedelbart i dess helhet men på ett sådant sätt, att ett intresse av väsentlig vikt står på spel, samt å andra sidan att någon sådan verkan icke behöver hava inträtt, utan att det är nog att fara därför har framkallats; sabotaget behöver med andra ord icke hava nått sitt syfte för att vara straffbart såsom fullbordat brott. Då beteckningen sabotage lider av en viss osäkerhet, är det lämpligt att dess innebörd klargöres genom ett antal exempel på viktigare former därav. Detta bör emellertid icke utsluta, att andra former av sabotage böra vara straffbara, förutsatt att de äro farliga på det sätt som ovan nämnts.

I överensstämmelse med det nu anförda föreslås i 1 § av utkastet i fråga om det uppsåtliga fullbordade brottet en bestämmelse om straff för den som förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, folkförsörjningen, samfärdseln eller produktionen, eller föremål som är avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning, eller vid tillverkning, leverans, förvaring eller försling av sådant föremål åstadkommer fel hos föremålet eller föranleder dröjsmål med dess avlämnande eller eljest förhindrar eller försvårar användandet av anläggning, inrättning eller föremål, som nyss nämnts, eller gör annat sådant sabotage, och som därigenom åstadkommer fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men. Straffet bör vara straffarbete i högst sex år eller fängelse.

Bestämmelsen avser att skydda varje verksamhet som är av betydelse för säkerställandet av samhällets livsbetingelser, särskilt för landets försvar och dess sociala och ekonomiska liv. Hit höra, förutom försvarets inrättningar, exempelvis metall-, sten-, trä-, pappers-, livsmedels-, textil- och läderindustri, kemisk industri, förråd av utsäde, samfärdselmedel, luftskyddsanläggningar, kraftverk, hamnar, flygfält, radiostationer, sjukhus och andra civila offentliga institutioner av synnerlig betydelse i sådant hänseende. Skyddet bör tillika gälla sabotage mot politiska motståndares verksamhet i den mån sådant sabotage kan innebära en fara för samhällslivets behöriga gång. En principiell begränsning av stadgandets räckvidd ligger i fordran på att genom gärningen skall ha åstadkommits fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men.

I fråga om föremål som användas för försvaret torde, när det gäller exempelvis utrustningspersedlar, för att denna effekt skall anses ha inträtt, i regel

böra förutsättas att sabotaget avser ett större antal dylika persedlar. Lagbudet bör under samma förutsättning vara tillämpligt om någon levererat föremål till försvarsverket eller till anläggning eller inrättning av angivet slag med vetskap om att föremålen voro underhålliga. Detta fall torde ej behöva särskilt angivas i lagtexten.

För straffbarhet enligt 1 § kräves att gärningsmannen på det sätt, som i allmänhet kräves för uppsåt, insett att gärningen kan åstadkomma fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men.

Beträffande brottsbeskrivningen i 1 § ha i yttrandena anförts följande synpunkter.

Svea hovrätt: Att på hithörande områden nå fram till en klar och konsekvent terminologi vore en vansklig uppgift. På ett par punkter syntes utkastet lämna rum för vissa erinringar i detta hänseende. Då i 1 § talades om anläggning eller inrättning som vore av betydelse för försvaret, folkförsörjningen, samfärdseln eller produktionen, torde man ha tagit begreppet folkförsörjningen i snävare bemärkelse än exempelvis i 8 kap. strafflagen, där nämnda begrepp torde, åtminstone i avsevärd utsträckning, omfatta även samfärdseln och produktionen. Om i sabotagelagen begreppet finge en mera begränsad innebörd, kunde detta få en icke avsedd återverkan på tolkningen av andra lagrum. — I 1 § talades vidare om 'fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men'. Frånsett att försvaret torde vara att anse såsom en sida av samhällslivet, varför de båda uttrycken knappast borde samordnas på sätt som skett, syntes här den anmärkningen med visst fog kunna framställas, att uttrycket samhällslivet saknade önskvärd klarhet.

Göta hovrätt: I de i 1 § av lagförslaget upptagna exemplen å olika slag av sabotage vore såsom angreppsobjekt angivna anläggning eller inrättning, som vore av betydelse för försvaret, folkförsörjningen, samfärdseln eller produktionen eller föremål, som vore avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning. Av denna exemplifiering sammanställd med uttrycket 'annat sådant sabotage' skulle möjligen kunna dragas den slutsatsen, att allenast de sålunda omförmälda anläggningarna, inrättningarna och föremålen skulle åtnjuta skydd enligt lagrummet. Enligt motiven syntes någon sådan begränsning dock ej vara avsedd. Brottsbeskrivningen syntes emellertid under sådant förhållande allt för obestämd. Innebörden av de i lagrummet såsom exempel upptagna angreppsobjekten torde ej heller vara fullt klar. Det kunde vidare förtjäna påpekas, att den sammanställning som i första punkten i paragrafen gjorts av vissa angreppsobjekt syntes tyda på att de sakkunniga såvitt rörde försvaret, folkförsörjningen, samfärdseln och produktionen åsyftat att angiva en viss begränsning av angreppsobjekten. Sålunda syntes det tveivelaktigt, om det varit avsett, att något skydd enligt 1 § skulle kunna erhållas för t. ex. under transport varande livsmedel, som ej vore avsedda för försvaret, därest livsmedlens destination ej vore sådan att de samtidigt kunde sägas vara avsedda för sådan anläggning eller inrättning, som avsåges i lagrummet. Det torde kunna ifrågasättas, om ej såsom angreppsobjekt borde i första punkten i lagrummet upptagas jämväl föremål, som vore av betydelse för försvaret, folkförsörjningen, samfärdseln eller produktionen. Hovrätten funne sig på grund av vad sålunda anförts böra föreslå, att 1 § omarbetades samt att därvid i lagrummet uttömmande och med erforderlig tydlighet angäves de objekt, åt vilka lagförslaget vore avsett att meddela skydd.

Hovrätten över Skåne och Blekinge: De sakkunniga hade upptagit ordet sabotage såsom en sammanfattande benämning för gärningar som enligt ut-

kastet straffbelades under förutsättning att genom desamma åstadkommits fara för att försvaret eller samhällslivet kunde lida men. Även om beteckningen sabotage lede av en viss oklarhet, betingad icke minst av den vidgade betydelse som under den senaste tiden inlagts däri, torde någon olägenhet av dess användning i lagtext icke vara att befara. Emellertid vore det för en gärning som betecknades såsom sabotage utmärkande, att den företagits i uppsåt att åstadkomma en störning av den verksamhet eller det intresse, mot vars upprätthållande gärningen riktade sig. Med denna åsikt, som, såvitt hovrätten kunnat finna, delades av de sakkunniga, syntes den föreslagna lydelsen av 1 § i det remitterade lagutkastet mindre lycklig, då benämningen sabotage däri hänförde sig endast till gärningens yttre beskaffenhet, medan gärningsmannens uppsåt att åstadkomma fara för att försvaret eller samhällslivet kunde lida men fölle utanför. Till undvikande av denna oegentlighet ville hovrätten ifrågasätta, att åstadkommandet av fara gjordes till det centrala i brottsbeskrivningen, vartill anknötes en redogörelse för de gärningar genom vilka faran skulle ha framkallats för att straffbarhet enligt lagrummet skulle inträda. Huvudstadgandet i den nu ifrågasatta lagstiftningen till skydd mot sabotage skulle då förslagsvis kunna givas det innehåll, att den som åstadkommer fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men därigenom att han begår vissa närmare angivna gärningar eller som gör annat sådant sabotage, dömes till straffarbete i högst sex år eller fängelse. Det syntes hovrätten önskvärt, att den i lagrummet gjorda exemplifieringen av sabotagehandlingar, vilken nu huvudsakligen toge sikte på åstadkommandet av skadegörelse och därmed jämförliga fall, något vidgades. Den föreslagna lydelsen kunde leda till den icke önskvärda konsekvensen, att handlingar, som icke företedde någon yttre likhet med de i lagrummet särskilt uppräknade — exempelvis obstruktion vid utförandet av tjänsteplikt, vilseledande uppgifter till myndigheter m. m. — men som otvivelaktigt borde falla under straffbestämmelserna för sabotage, ansåges icke höra under dessa.

Överståthållarämbetet: Enligt 1 § i utkastet skulle såsom sabotage anses vissa i paragrafen genom exemplifikation närmare angivna skadebringande handlingar, varigenom åstadkommes fara för att försvaret eller samhällslivet kunde lida men. Exemplifikationen gäve närmast vid handen, att under begreppet sabotage endast inrymdes positiva handlingar. I paragrafen talades sålunda om den som 'förstör eller skadar', 'åstadkommer fel eller föranleder dröjsmål', eller 'förhindrar eller försvårar användandet'. I promemorian framhölls emellertid, att paragrafen även borde vara tillämplig, om någon levererat föremål till försvarsverket eller till anläggning eller inrättning av i paragrafen angivet slag med vetskap om att föremålen vore underhålliga, samt förklarades, att detta fall ej torde behöva särskilt angivas i lagtexten. Med hänsyn till arten av nämnda exemplifikation ville överståthållarämbetet emellertid anmärka, att en domstol näppeligen skulle kunna anse sig berättigad att tillämpa paragrafen ifråga om negativa handlingar. För undanröjande av all tveksamhet i detta hänseende syntes böra uttryckligen angivas, att den föreslagna straffbestämmelsen även skulle gälla underlåtenhetshandlingar. Utkastet avsåg otvetydigt endast sabotagehandlingar, som kunde medföra men för svenska intressen. De föreslagna straffbestämmelserna skulle därför icke bli tillämpliga beträffande sådant sabotage mot utländsk egendom, som icke omedelbart berörde svenska intressen, exempelvis mot utländskt transitogods. I betraktande av de ogynnsamma verkningar för landet, som sabotage å sådan egendom skulle kunna medföra, förefölle nu angivna begränsning av förslagets räckvidd icke tillfredsställande. I analogi

med de straffbestämmelser, som i 8 kap. 14 § funnes meddelade ifråga om spioneri rörande främmande makts förhållanden, syntes förevarande lagstiftning böra utvidgas att omfatta sabotagehandlingar mot utländska intressen, därest genom sådan handling kunde uppkomma skada för rikets vänskapliga förbindelser med främmande makt.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Enligt motiven borde det huvudsakliga kännetecknet på den straffbara gärningen vara, att den 'innefattar sabotage, som innebär fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men'. Vad som här måste bli föremål för tvekan vore uttrycket 'samhällslivet'. I de refererade tyska och schweiziska lagarna vore straffskyddet begränsat till handlingar, som satte försvaret i fara. I den engelska lagen, varifrån uttrycket torde vara hämlat, syntes likväl sammanhanget tala för att man velat närmast rikta sig mot en verksamhet av sådan beskaffenhet, att den inverkade på försvarskraften. Det föreliggande utkastet torde både till avfattning och syfte gå utanför en sådan ram. Enligt motiven avsåge bestämmelsen att 'skydda varje verksamhet, som är av betydelse för säkerställandet av samhällets livsbetingelser, särskilt för landets försvar och dess sociala och ekonomiska liv'. I den därefter följande uppräknningen hade medtagits industrier, bl. a. sten-, trä- och pappersindustrierna, vilkas saboterande torde medföra verkan i form av antingen minskade arbetstillfällen eller svårigheter för exporten, till äventyrs också för publiciteten, men eljest knappast ur de synpunkter, som naturligen kunde läggas till grund för en sabotagelagstiftning. Kasuistiken såväl som det åsyftade begreppet torde således gå långt utanför termen 'folkförsörjning' i den senaste lydelsen av 8 kap. 14 § strafflagen och i själva verket sträcka sig till all ekonomisk verksamhet av större omfattning. Med avseende å sjukhus och andra civila offentliga institutioner, som jämväl uppräknades bland exemplen, ifrågasatte länsstyrelsen, om behov av speciallagstiftning mot sabotage förelåg. Länsstyrelsen förbisåg icke, att lagförslaget kanske komme att få sin största betydelse genom den möjlighet, det beredde att på ett tidigt stadium träffa viss samhällsfarlig verksamhet, som för närvarande lämnades helt ostraffad eller åtminstone vore mycket svåråtkomlig. Länsstyrelsen kunde dock icke undgå att framföra betänkligheter mot ett straffbud med så obestämda konturer som utkastets. Närmast tidigare tankegångar skulle det väl vara att begränsa lagrummet till 'men för försvaret eller folkförsörjningen'. Den första satsen i förevarande paragraf inskränkte straffbarheten till anläggning, inrättning eller föremål. Denna inskränkning syntes särskilt kunna bli betydelsefull med avseende å livsmedelsproduktionen. Mejerier, kvarnar, slakterier och lagerhus torde kunna kallas för anläggningar men däremot knappast vanliga jordbruk. Ej heller passade benämningen 'inrättning' på dessa. Även om sabotage skulle riktas mot ett större antal betydande jordbruk med uppenbart syfte att skada folkförsörjningen, syntes därför ett sådant förfarande icke bli straffbart. Uppräkningen talade i viss mån för att en sådan inskränkning skulle vara avsedd. Inskränkningen syntes dock icke befogad. Uttrycket 'föremål, som är avsett — — — för sådan anläggning eller inrättning' finge sin räckvidd beroende på nyssnämnda tolkning. Om innebörden vore den, som här angivits, skulle t. ex. dröjsmål med en serietillverkning av gengasaggregat för den vanliga jordbruksdriften falla utanför beskrivningen, emedan dylika aggregat icke skulle utgöra föremål avsedda för anläggning eller inrättning. Skadegörelse på själva fabriken torde däremot utgöra straffbart sabotage. Anmärkningarna torde icke undanröjas genom satsen 'eller gör annat sådant sabotage' på grund av det sammanhang i vilket denna sats förekomme. Enligt motiveringen borde straffbuden omfatta jämväl sabotage mot politiska motståndares verksamhet, i den mån sådant sabotage kunde innebära en

fara för samhällslivets behöriga gång. Med den i utkastet föreslagna redaktionen syntes ett sådant förfarande knappast kunna bli straffbart, såvida icke det omedelbara objektet vore anläggning, inrättning eller föremål, som förut nämnts. Straffbarhet skulle således endast föreligga i sådana fall, som skadade eller försvårade användningen av politiska lokaler, tryckerier, högtalarbilar och dylikt. I de flesta fall torde väl andra former av sabotage mot politisk verksamhet utgöras av handlingar, som vore straffbara på annan grund än enligt utkastet. Det kunde dock väl tänkas, att ytterlighetsriktningar uppfunne andra metoder, som behövde särskilt bemötas med straff. Under sådan förutsättning syntes någon ändring av avfattningen påfordras.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: I promemorian angåves uttryckligen, att 1 § i lagutkastet avsåge att skydda 'varje verksamhet som är av betydelse för säkerställandet av samhällets livsbetingelser, särskilt för landets försvar och dess sociala och ekonomiska liv'. Efter exemplifiering av anläggningar och inrättningar, vilkas verksamhet skulle vara föremål för den föreslagna lagens skydd, angåves såsom principiell begränsning av stadgandets räckvidd fordran på att gärning för att vara straffbelagd skulle ha åstadkommit 'fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men'. Vad här uttalats förmenade länsstyrelsen vara till alla delar riktigt. Länsstyrelsen kunde emellertid icke finna annat än att den formulering, som givits 1 § av lagutkastet, icke fullt täckte den räckvidd, som enligt motiveringen avsåges. Särskilt önskvärt vore här, att lagtexten klart angåve, att sabotageåtgärder, som, utan att vara straffbara enligt 8, 10 eller 19 kapitlen strafflagen, avsåge att hindra civila statliga eller kommunala myndigheter att fungera, bestraffades enligt den särskilda lagen med vissa bestämmelser mot sabotage.

Frågan om gärningsmannens uppsåt har berörts i några yttranden.

Överståthållarämbetet ifrågasätter, huruvida icke i paragrafen uttryckligen borde anmärkas, att densamma uteslutande gällde uppsåtliga gärningar. Visserligen framginge detta förhållande vid en jämförelse med 2 § men med svensk lagstil torde det vara mest överensstämmande att i 1 § uttryckligen angiva det subjektiva rekvisitet.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anför: Vid jämförelse mellan brottsbestämningen i föreliggande förslag och stadgandena i 19 kap. strafflagen fölle det i ögonen, att ordet uppsåtligen eller motsvarande uttryck icke i förslaget kommit till användning för beteckning av den subjektiva sidan av brottet på sätt skett i nämnda kapitel. Att enligt förslaget straffbelagd handling skulle ha företagits uppsåtligen, liksom att med densamma skulle ha avsetts att tillfoga försvaret eller samhällslivet men, vore uppenbart. Indirekt framginge denna förslagets mening av stadgandet i 2 §, enligt vilket handling som skett av oaktsamhet straffbelagts.

Landsorganisationen ifrågasätter, om icke med hänsyn till de höga straffsatserna borde i subjektivt hänseende krävas avsikt att tillfoga sådant men, som i 1 § förmäles, och om icke detta borde uttryckligen angivas i lagtexten.

Skånska hovrätten ifrågasätter att införa möjlighet för domstolarna att vid försvårande omständigheter höja straffet till straffarbete i tio år.

I 1 § sakkunnigförslaget angives såsom huvudsakligt kännetecken på de enligt lagen straffbara sabotagehandlingarna, att de innebära fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men. Någon uttömmande bestämmelse av vad som innefattas under beteckningen sabotage lämnas icke. Däremot ha till klargörande av beteckningens innebörd vissa mera typiska former av sabotage angivits med exempel.

Departement-
chefen.

Stadgandet avser enligt motiven att skydda varje verksamhet som är av betydelse för säkerställandet av samhällets livsbetingelser, särskilt för landets försvar samt dess sociala och ekonomiska liv. Bland angreppsobjekt, vilka skola skyddas enligt stadgandet, nämna de sakkunniga — förutom försvarets inrättningar, industrianläggningar, förråd, samfärdselmedel m. m. — även sjukhus och andra civila offentliga institutioner av synnerlig betydelse i nämnda hänseende. Under stadgandet skall enligt motiven även inbegripas sabotage mot politiska motståndares verksamhet, i den mån sådant sabotage kan innebära fara för samhällslivets behöriga gång.

Då de sakkunniga såsom förutsättning för sabotagehandlings straffbarhet angivit att den skall innebära fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men, ha de därmed avsett att utmärka att endast sabotagehandlingar av samhällsfarlig beskaffenhet skola omfattas av stadgandet. Såsom i vissa yttranden anmärkts synes emellertid uttrycket samhällslivet icke med erforderlig tydlighet angiva de intressen som jämte försvaret böra skyddas av lagen. Stadgandets innebörd torde klarare framgå, om uttrycket samhällslivet utbytes mot orden folkförsörjningen, förvaltningen och den allmänna ordningen samt dessutom i stadgandet uttryckligen angives att den skada sabotagehandlingen är ägnad att framkalla skall vara av allvarlig natur. Med hänsyn härtill har såsom förutsättning för den brottsliges fällande angivits att han genom sabotagehandlingen åstadkommer fara för att försvaret eller folkförsörjningen lider allvarligt men eller för att förvaltningen eller den allmänna ordningen allvarligt störes.

I anslutning härtill torde det vara lämpligt att bland de i paragrafen särskilt nämnda angreppsobjekten även upptages anläggning eller inrättning som är av betydelse för förvaltningen. Härigenom tillgodoses det i ett yttrande framförda önskemålet att lagtexten måtte klart utmärka att sabotage mot statliga eller kommunala myndigheters verksamhet inbegripes under stadgandet.

Å andra sidan böra lämpligen orden 'samfärdseln' och 'produktionen' uteslutas. Vad därmed åsyftas innefattas under 'folkförsörjningen', därest häri, såsom naturligt är, inlägges den mera vidsträckta betydelse som ordet äger exempelvis i 8 kap. strafflagen.

I övrigt har jag ej funnit skäl att i anledning av vad som anförts i yttrandena rörande denna paragraf vidtaga ändring i den föreslagna lydelsen. Den gjorda exemplifieringen av brottshandlingarna och angreppsobjekten avser att angiva den allmänna karaktären av handlingar, vilka i lagens mening äro att anse såsom sabotagehandlingar, samt att giva exempel på objekt, vilka äro av sådan betydelse för det allmänna att de i första hand böra skyddas av lagstiftningen. Uteslutet är icke att tillämpa lagen även vid sabotagehandlingar som rikta sig mot andra objekt än de i lagtexten särskilt nämnda; avgörande bör vara, om handlingen medför sådan verkan som enligt lagrummet förutsättes, nämligen att den åstadkommer fara för att försvaret eller folkförsörjningen lider allvarligt men eller för att förvaltningen eller den allmänna ordningen allvarligt störes.

I fråga om gärningsmannens uppsåt ha de sakkunniga anfört, att för straffbarhet enligt 1 § kräves att gärningsmannen på det sätt som i allmänhet kräves för uppsåt insett att gärningen kan ha den effekt som lagrummet förutsätter. Det torde icke vara erforderligt att meddela uttrycklig föreskrift härom. Om i enlighet med vad i ett par yttranden yrkats såsom villkor för straffbarhet stadgades, att gärningsmannen skulle ha 'avsikt' att åstadkomma sådan effekt, skulle detta innebära en för stadgandets effektivitet menlig begränsning av dess räckvidd, i det att därigenom andra former av uppsåt, däribland s. k. eventuellt uppsåt, bleve uteslutna.

Då i ett yttrande ifrågasatts huruvida underlåtenhetshandlingar kunna anses inbegripna under stadgandet, må framhållas att en sådan tolkning synes väl förenlig med dess avfattning; användningen av en anläggning kan förhindras eller försvåras och dröjsmål med tillverkning, leverans etc. förändras likaväl genom negativa som genom positiva handlingar.

Till den begränsning, som bör ske i fråga om lagens tillämplighet å sabotagehandlingar genom arbetsinställelser eller andra därmed jämförliga stridsåtgärder, återkommer jag i det följande vid behandlingen av 8 §.

2 §.

Denna paragraf i de sakkunnigas utkast stadgar, att om gärning, som i 1 § sägs, förövas av oaktsamhet, den skyldige skall dömas till fängelse eller dagsböter.

De sakkunniga anförde i motiven, att oaktsam gärning syntes böra bestraffas, när det vore angeläget att kunna inskrida även i sådana fall då misstanke om uppsåt föreläge men ej kunde tillfullo styrkas eller då eljest rimlig hänsyn till ett vitalt samhällsintresse blivit åsidosatt.

Gotha hovrätt har beträffande detta stadgande anfört:

I 2 § hade gärning, som i 1 § sägs, belagts med straff även för det fall att den begåtts av oaktsamhet. Beträffande begreppet sabotage hade emellertid av de sakkunniga i motiven framhållits, att härunder innefattades förfaranden, som hade det gemensamma *syftet* att förstöra eller skada en anläggning, ett maskineri eller dylikt eller eljest att försvåra eller förhindra ett företag eller en verksamhet. Hovrätten funne det sålunda angivna syftet vara ett för det i övrigt ganska obestämda sabotagebrottet betydelsefullt rekvisit och finge i anledning härav ifrågasätta, huruvida vållande till sådant brott kunde beläggas med straff.

I likhet med de sakkunniga anser jag att straff bör följa å oaktsamma gärningar av den allvarliga art som här är i fråga. Det bör anmärkas, att straffet endast är fängelse eller dagsböter.

*Departement-
chefen.*

3—4 §§.

Dessa paragrafer, som motsvara 3—4 §§ i de sakkunnigas utkast, upp- taga bestämmelser om försök, stämpling och annan förberedelse till sådant brott som avses i 1 §.

I motiven anförde de sakkunniga härom bl. a.: Jämväl för försök, stämpling och förberedelse till brott enligt 1 § borde straff följa. Straffet för för-

sök borde, såsom flertalet av strafflagens försöksbestämmelser, inträda endast om brottets fullbordan icke blev förhindrad genom frivilligt tillbakaträdande av gärningsmannen. Bestämmelserna om straff för stämpling och annan föreberedelse torde böra utformas i anslutning till motsvarande stadganden i 8 kap. 24 och 25 §§ strafflagen. En gemensam straffskala av högst straffarbete i fyra år syntes böra stadgas härför. De sakkunniga hade ej ansett erforderligt att, såsom i 8 kap. 24 §, särskilt omnämna det härunder ingående fall, att någon för sådant brott mottagit penningar eller annat av främmande makt eller av någon, som handlar i sådan makts intresse. I anslutning till 21 § av 19 kap. strafflagen torde vidare bland de straffbara handlingarna böra upptagas, att någon i syfte att förbereda, möjliggöra eller underlätta brott, som i 1 § sägs, tillverkar, anskaffar, förvarar eller eljest tager befattning med sprängämne eller annat för brottets utförande avsett medel; härmed avsåges även brandbomber, vapen m. m. Straff för sådan stämpling eller förberedelse borde ej följa, om någon av egen drift avvärjt all fara.

Skånska hovrätten har beträffande 4 § anfört:

Den i 4 § givna straffbestämmelsen för anstiftare av eller deltagare i stämpling till brott enligt 1 § förutsatte för sin tillämplighet, att gärningen ej kommit till fullbordat brott eller försök. Anledningen till denna inskränkning vore uppenbarligen den, att deltagarna i stämplingen i dylikt fall bleve straffbara såsom delaktiga enligt 3 kap. strafflagen. Emellertid torde dylik straffbarhet i visst fall icke inträda. Då det remitterade utkastet i 3 § föreskreve att försöksstraff skulle bortfalla vid frivilligt tillbakaträdande från försök, komme enligt vanliga grunder för delaktighets straffbarhet jämväl de, som jämte gärningsmannen deltagit i stämpling som föregått försöket, att bli fria från försöksstraff. Som gärningen fortskridit till försök, vore jämväl straff enligt 4 § i lagutkastet uteslutet och straffrihet skulle inträda för deltagarna i stämplingen. En sådan utgång syntes hovrätten mindre tillfredsställande och till undvikande därav syntes möjligen förutsättningen för tillämpning av 4 § i det remitterade lagutkastet böra vara att anstiftare av eller deltagare i stämplingen icke förskyllt ansvar för delaktighet i fullbordat brott eller försök därtill.

Överståthållarämbetet har erinrat följande:

Enligt 4 § sista stycket skulle den, som av egen drift avvärjt all fara, vara fri från straff enligt samma paragraf. När det gällde stämpling, torde den uppkomna faran ofta icke kunna avvärjas av deltagare i stämplingen annorledes än genom påkallande av ingripande från polismyndigheten. Men att en deltagare i stämpling, vilken till avvärjande av sabotagefara angåve övriga deltagare, skulle komma i åtnjutande av straffrihet, syntes stå i direkt strid mot rättegångsbalken 17 kap. 9 § sista punkten. Även ur andra synpunkter ville överståthållarämbetet ifrågasätta lämpligheten av ifrågavarande stadgande, i vart fall i dess nuvarande vidsträckta omfattning.

*Departement-
chefen.*

Frågan om straff för den som efter försök, stämpling eller annan förberedelse till brott varom här är fråga frivilligt avstått från att fullfölja sitt brottsliga uppsåt är uppenbarligen av ömtålig natur. De sakkunnigas förslag innebär, att försöksstraff ej skall inträda vid frivilligt tillbakaträdande, att

straff för stämpling ej skall inträda om gärningen kommit till försök samt att straff för stämpling eller annan förberedelse ej skall inträda om man av egen drift avvärjt all fara. Förslaget öppnar härutinnan större möjligheter till straffbefrielse än stadgandena om krigsförräderi i 8 kap. strafflagen.

I 8 kap. 23 § strafflagen stadgas straff för försök till krigsförräderi. Frivilligt tillbakaträdande medför ej befrielse från straff, men straffet kan gå ned till böter. Straff för stämpling till krigsförräderi, varom stadgas i 24 §, skall ej tillämpas, om gärningen kommit till försök. I 25 § stadgas straff för förberedelse till krigsförräderi. Någon föreskrift om straffrihet, där någon av egen drift avvärjt all fara, finnes ej i 24 eller 25 §.

I 19 kap. 21 § strafflagen, som stadgar straff för den som tillverkar, anskaffar eller förvarar sprängämne i uppsåt att begå brott mot person eller egendom, föreskrives, att om den som för sådant ändamål tillverkat, anskaffat eller förvarat sprängämne av egen drift förstört sprängämnet eller eljest gjort det obrukbart, han skall vara fri från straff.

Med beaktande jämväl av vad i yttrandena erinrats mot de i 3 och 4 §§ sakkunnigförslaget upptagna reglerna om försök, stämpling och annan förberedelse till sabotagebrott synas övervägande skäl tala för att dessa ändras till närmare överensstämmelse med motsvarande regler i 8 och 19 kap. strafflagen. De föreslagna straffrihetsgrunderna torde sålunda böra utgå ur stadgandena utom i fråga om sådan brottsförberedelse som består i tillverkning, anskaffande, förvaring eller annan befattning med sprängämne eller annat hjälpmedel för brottets utförande. I dylikt fall bör liksom enligt 19 kap. 21 § strafflagen befrielse från straff inträda, om hjälpmedlet förstörts eller eljest gjorts obrukbart. Försöksstraffet bör i samband med denna ändring av 3 § efter mönster av stadgandet om försök till krigsförräderi i 8 kap. 23 § strafflagen bestämmas till högst straffarbete i fem år.

5 §.

Paragrafen stadgar, liksom 5 § i de sakkunnigas utkast, skärpt straff för våldshandlingar i samband med sabotagebrott.

De sakkunniga anförde i promemorian härom:

Vid allmänfarliga brott förekomma ibland straffskärpningar, om gärningsmannen för brottets utförande brukat våld. Sålunda stadgas i 19 kap. 2 § såsom straffskärpningsgrund att en mordbrännare gör våld å någon för att åsätta elden eller hindra dess släckning. Thyrén upptar i sitt utkast såsom straffskärpning för allmänfarliga brott, att de begåtts med tillhjälp av våld å person eller visst hot om sådant våld. Det må i detta sammanhang vidare nämnas, att i Tyskland den 5 december 1939 utfärdats en förordning om våldsförbrytare som stadgar, att den som vid svår våldsgärning använder vapen eller andra lika farliga medel eller med vapen hotar annan till liv eller lem skall straffas med döden; på samma sätt skall vidare den förbrytare straffas som med vapen angriper eller värjer sig mot förföljare. Det är uppenbarligen särskilt under oroliga tider av stor vikt, att våldshandlingar eller hot om våld i samband med sabotagebrott strängt kriminaliseras.

Departementis-
chefen.

Denna paragraf, mot vilken någon saklig invändning icke framställts i yttrandena, har allenast undergått en redaktionell ändring.

6 §.

I denna paragraf av de sakkunnigas utkast stadgas, att 1—5 §§ icke skola äga tillämpning, där den brottslige enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten förskyllt strängare straff.

I motiven anförde de sakkunniga bland annat, att med hänsyn till stadgandena i 5 § utkastets bestämmelser i regel torde bliva tillämpliga vid misshandel i samband med sabotagebrott i stället för 14 och 19 kap. strafflagen, därvid tillämpning av 5 § träder i stället för bestraffning av skadegörelse och våld i konkurrens jämlikt 4 kap. strafflagen.

Svea hovrätt har anfördt följande:

Bestämmelsen i 6 § torde medföra, att om t. ex. ett sabotageförsök gjordes i form av ett försök till sådan mordbrand som avsåges i 19 kap. 2 § strafflagen, allenast sistnämnda lagrum skulle tillämpas å den brottslige. Det förefölle emellertid svårförklarligt, varför icke i ett dylikt fall sabotagelagen skulle tillämpas i konkurrens med 19 kap. strafflagen. Hovrätten ville därför ifrågasätta sådan ändring av 6 §, att tillämpning av sabotagelagen uteslötes allenast då i allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten funnes straffbestämmelser, som helt konsumerade ifrågavarande brottslighet. Om denna hemställan vunne beaktande, torde, vid det förhållandet att 8 kap. strafflagen innehölle bestämmelser om förverkande, böra övervägas, huruvida icke stadgandet i 7 § andra stycket borde jämkas.

Departementis-
chefen.

Jag har icke funnit tillräckliga skäl föreligga att frångå de sakkunnigas förslag. I sådana fall, då gärningar som i och för sig skulle vara straffbara enligt den nu föreslagna lagen äro av den synnerligen allvarliga natur, att de enligt allmänna strafflagen skulle bliva strängare bestraffade än enligt den föreslagna lagen, synes det icke vara av behovet påkallat att å dem tillämpa även denna.

7 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om förverkande.

I motiven anförde de sakkunniga: I 8 kap. 30 § strafflagen stadgades, att vad någon, som är förfallen till ansvar för brott, varom i kapitlet sägs, för brottet mottagit eller dess värde skall vara till kronan förverkat. Samma lagrum innehölle föreskrift om förverkande av föremål, som begagnats för utförande av brott, som avses i 8 kap. eller som åstadkommits i samband med det brottsliga förfarandet, evad någon fälles till ansvar för brottet eller ej. Några bestämmelser om förverkande funnes däremot icke i 19 kap. strafflagen. 7 § första stycket i utkastet motsvarade nämnda stadganden i 8 kap. Förverkande borde inträda även om brott, varom nu vore fråga, på grund av stadgandet i utkastets 6 § bestraffades enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten.

Göta hovrätt har anfördt:

Mot stadgandet i 7 § må erinras, att uttrycket 'föremål, som begagnats såsom medel' för utförande av brott, ej torde omfatta t. ex. fordon, med vilket

brottslingen färdats till brottsplatsen. Motsvarande stadgande i 8 kap. 30 § strafflagen syntes emellertid omfatta jämväl dylika föremål. Hovrätten ville ifrågasätta, om ej 7 § i utkastet lämpligen borde i anslutning härtill jämkas att avse föremål som begagnats för utförande av i paragrafen angivna brott eller varit avsett såsom medel därtill. Vidare syntes det oklart vad av de sakkunniga åsyftats med föremål som åstadkommits i samband med det brottsliga förfarandet. Motiven till stadgandet lämnade härvidlag ingen ledning. Av motiven till 8 kap. 30 § strafflagen, vari intagits ett stadgande av motsvarande innehåll, syntes framgå, att i sistnämnda lagrum därmed närmast åsyftats fotografier, kartor och teckningar, som tillkommit i spionerisyfte. Då emellertid nu förevarande lagförslag ej syntes lämna något utrymme för bestraffande av spioneri såsom förberedelse till sabotage, saknade måhända detta stadgande reellt innehåll. Det torde, om så vore fallet, kunna utgå ur paragrafen.

Stadgandet torde innebära, att exempelvis motorfordon som använts vid brottets utförande kan förklaras förverkat. Med beaktande av vad i övrigt erinrats mot stadgandet har en jämkning däri vidtagits.

*Departement-
chefen.*

8 §.

Enligt de sakkunnigas utkast skulle till sabotage i lagens mening icke hänföras deltagande i arbetsinställelse eller uppmaning därtill.

De sakkunniga anförde beträffande detta stadgande: Lagen komme i viss utsträckning att kunna tillämpas på sabotage i samband med samhällsfarliga arbetsinställelser (strejk eller lockout). I anslutning till vad som stadgades i de engelska 'Defence Regulations' borde dock föreskrivas, att till sabotage i lagens mening icke skulle hänföras enbart deltagande i arbetsinställelse eller uppmaning därtill. Undantaget borde gälla de normala stridsmetoderna vid arbetstvister. I sådana fall torde i första hand lagstiftningen om kollektivavtal lämna tillräckliga möjligheter att komma till rätta även med ekonomiska stridsåtgärder som hotade samhällslivet. Därutöver kunde, vid behov, med stöd av tjänstepliktslagen ett ingripande ske mot tredskande arbetare eller arbetsgivare. De sistnämnda kunde tillika i vissa fall enligt allmänna förfogandelagen åläggas att utföra arbeten för det allmännas räkning.

Stadgandet har föranlett följande uttalanden i yttrandena över sakkunnigförslaget.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Avfattningen av 8 § torde innebära en väsentligt längre gående begränsning av straffbarheten än förebilden i den engelska lagen. Den sistnämnda stadgade enligt referatet endast, att den omständigheten, att någon deltog i eller med fredliga medel övertalade annan att deltaga i en strejk, icke i och för sig medförde straff. Förevarande paragraf däremot torde utesluta straff för sabotage, så snart detta skedde i form av arbetsinställelse eller uppmaning därtill. Om förutsättningarna i övrigt föreläge för brottslighet, torde dock sistnämnda former kunna utgöra allvarliga yttringar av sabotage. Det torde också kunna tänkas, att sabotage, riktat mot samma objekt, skedde dels genom arbetsinställelse eller uppmaning därtill och dels genom direkta åtgärder. Handlingarna skulle i sådant fall komma att bedömas olika. Att kollektivavtalslagstiftningen skulle lämna möjlighet att komma till rätta med dylika förfaranden syntes icke antagligt, då

sistnämnda lagstiftning avsåge att skydda de avtalande parternas intressen. Det torde ej heller vara önskvärdt, att tjänstepliktslagen finge användas såsom en komplettering av strafflagsstiftningen. Ett längre gående undantag än enligt den engelska lagen syntes icke böra göras.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Vad 8 § beträffade, syntes denna endast ofullständigt giva uttryck för den i motiven angivna avsikten. I promemorian framhölls, att det i 8 § avsedda undantaget 'bör gälla de normala stridsmetoderna vid arbetstvister'. En av politiskt motiv gjord uppmaning till arbetsinställelse, som icke hade karaktären av en stridsåtgärd mellan arbetsgivare och arbetare utan som direkt inriktades på att störa sådana intressen, vilka skyddades i 1 §, skulle således enligt motiven vara straffbar och borde givetvis vara detta. För att 8 § skulle kunna tolkas enligt denna mening torde emellertid krävas en omarbetning, som uttryckligen i denna riktning begränsade lagrummets undantagsbestämmelse.

Kommerskollegium: Kollegiet, som i ärendet under hand hört Sveriges Industriförbund, hade för sin del ej någon erinran mot förslaget. Det syntes emellertid tveksamt, om det i 8 § gjorda undantaget för deltagande i arbetsinställelse eller uppmaning därtill vore befogat. I motiven till förslaget hade visserligen nämnts, att samhället tack vare kollektivavtalslagen och tjänstepliktslagen hade andra medel att komma till rätta med ekonomiska stridsåtgärder, som hotade samhällslivet. Detta kunde dock knappast utgöra skäl för att samhället skulle stå rättslöst inför t. ex. organiserande av en lockout i en samhällsfarlig situation. Därtill komme, att samhällets sanktion mot åsidosättande av kollektivavtalslagen bestode i skadeståndsplikt för vederbörande — en påföljd, som i det enskilda fallet till sin verkan kunde vara ganska ineffektiv. Enligt motiven skulle det i 8 § stadgade undantaget enbart avse de 'normala stridsmetoderna vid arbetstvister'. I lagtexten hade dock denna begränsning på intet sätt kommit till uttryck, och i varje fall torde det vara svårt att i det enskilda fallet skilja dylika 'normala stridsmetoder' från sådana av mera sabotageartad karaktär. Under åberopande av det anförda hemställdes, att 8 § måtte utgå ur förslaget.

Det syntes oklart, huruvida med den valda formuleringen även förklaring om lockout vore undantagen. Då av motiven framginge att så vore avsett, vore det lämpligare att välja den i kollektivavtalslagen 4 § begagnade terminologien '*vidtaga* arbetsinställelse (lockout eller strejk)'. Uttrycket 'deltagande i arbetsinställelse' ledde nämligen tanken närmast på ett deltagande i strejk, och i varje fall torde en enstaka arbetsgivare, som förklarade lockout, knappast kunna sägas deltaga i arbetsinställelse.

Arbetsgivareföreningen: Man hade anledning att ställa sig frågan, huru omfattande undantaget i 8 § vore avsett att vara. Bestämmelsens ordalydelse gäve närmast vid handen, att från lagstiftningen skulle undantagas varje arbetsinställelse, även om den ej utgjorde ett led i en reglering av arbetsvillkor eller annat förhållande mellan arbetsgivare och arbetstagare utan enbart syftade till att nedsätta landets militära eller ekonomiska motståndskraft. Å andra sidan gäve motiven till bestämmelsen intryck av att det icke varit meningen att på detta sätt verkliga sabotagehandlingar skulle ställas utanför lagen endast därför att de toge formen av arbetsinställelse. Det sades nämligen, att undantaget borde gälla de normala stridsmetoderna vid arbetstvister. Det kunde sättas ifråga, huruvida det ej under nu rådande förhållande, då alla krafter måste anspännas till skydd för landets försörjning och frihet, kunde vara motiverat med ett förbud mot alla slags arbetsinställelser och ekonomiska stridsåtgärder, som faktiskt vore till men för försvaret och folkförsörjningen. Föreningen ville dock icke förordna ett sådant ingri-

pande emot rent fackliga åtgärder i förevarande sammanhang. Då föreningen intog denna ståndpunkt, gjorde den det ej för att därigenom slå vakt om rena partsintressen på bekostnad av samhällliga värden, utan därför att föreningen utginge ifrån att stridsåtgärder av här angiven natur ändock icke skulle komma till stånd i strid mot samhällets vitala intressen. Föreningen ville härvid erinra om de extraordinära möjligheter till att undgå dylika strider på arbetsmarknaden, som tillskapats genom det mellan föreningen och landsorganisationen 1938 slutna huvudavtalet. Dessutom kunde det ej vara lämpligt att i en strafflag av den natur, som här avsåges, kriminalisera ekonomiska stridsåtgärder med rent fackligt syfte. Såsom angivits i motiven kunde sådana åtgärder förhindras på annat sätt. Kollektivavtalslagen förbjöde dylika åtgärder under avtalstiden, och i sista hand kunde statsmakterna bemästra situationen genom att göra bruk av tjänstepliktslagen. Däremot funne föreningen det ej motiverat, att man från lagen undantog verkliga sabotagehandlingar endast därför att de kläddes i arbetsinställelsens former. Gentemot arbetsinställelser med politiskt syfte och av samhällsvådlig natur utgjorde kollektivavtalslagens bestämmelser ingen garanti, särskilt som denna lag över huvud taget ej finge anses reglera andra ekonomiska stridsåtgärder än dem, som hade ett fackligt syfte. Det förefölle ej heller lämpligt att tillgripa tjänstepliktslagen för att förhindra en arbetsvägran i samhällsstörande syfte. Att arbetsinställelser med nämnda syfte borde inrymmas i en sabotagelagstiftning syntes så mycket mer naturligt, som man väl kunde tänka sig dylika åtgärder såsom ett komplement till mera direkt skadegörande handlingar. Det kunde ej vara rimligt, att de, som i form av arbetsvägran deltog i den gemensamma skadegörande aktionen, skulle till skillnad från andra undgå ansvar för sabotage. Föreningen ansåge sålunda, att arbetsinställelser med syfte att föröva sabotage icke skulle undantagas från lagstiftningen. Även om detta överensstämde med förslagsställarnas mening, vore det enligt föreningens åsikt erforderligt, att en sådan begränsning av undantaget i 8 § komme till direkt uttryck i lagtexten. Detta kunde lämpligen ske genom att 8 § angäves endast omfatta sådana arbetsinställelser eller andra ekonomiska stridsåtgärder, som vidtoges med anledning av arbetstvist.

Landsorganisationen: Enligt 8 § skulle till sabotage icke hänföras deltagande i arbetsinställelse eller uppmaning därtill. Enligt motiveringen skulle detta undantag gälla de normala stridsmetoderna vid arbetstvister. Att sådant undantag gjordes ansåge landsorganisationen självfallet. Så som undantagsregeln formulerats i utkastet komme det emellertid att begränsas till strejk och lockout med uteslutande av blockad och bojkott. Med hänsyn till uttalandet i motiveringen torde man få antaga, att en sådan begränsning icke varit avsedd, och landsorganisationen kunde i varje fall icke biträda densamma. Arbetsinställelse vore regelmässigt förenad med — och för sin effektivitet betingad av — blockad, från arbetsgivarpartens sida av arbetskraften, från arbetarpartens sida av arbetsplatsen. Landsorganisationen hemställde sålunda, att ordet 'arbetsinställelse' i 8 § ersattes med 'stridsåtgärd i samband med arbetstvist'. Till utmärkande av att undantagsregeln gällde icke endast individuellt deltagande i stridsåtgärd utan även sådan åtgärds vidtagande eller anordnande av organisation syntes det oundgängligt att undantaget angäves omfatta såväl vidtagande av som deltagande i stridsåtgärd. Utan vidare torde det vara klart att, med en sådan formulering av undantagsregeln, utanför denna komme att falla även understödjande av eller sådant (t. ex. huvudorganisations) föranledande av stridsåtgärd, vilket föreginge men icke inginge i själva vidtagandet av åtgärden.

Riksförbundet landsbygdens folk: Med den utformning förslaget fått, hade begreppet sabotage utvidgats långt utöver vad som därmed allmänt menades. Orden 'folkförsörjningen' och 'produktionen' i 1 § åstadkomme i första hand denna utvidgning. De angåve dessutom icke med tillfredsställande skärpa lagens verkningsområde utan medgåve en hart när obegränsad tolkningsfrihet, som kunde utnyttjas i helt andra syften än lagstiftaren ursprungligen avsett. En direkt följd av denna utvidgning av begreppet sabotage vore, att om jordbrukarna eller deras organisationer på något sätt vidtog åtgärder, avsedda att mer befrämja egna ekonomiska intressen än konsumenternas, vilka intressen i vissa fall kunde vara rakt motsatta, måste en sådan sak betecknas som sabotage. En sådan tillämpning saknade dock grund i det allmänna rättsmedvetandet. Det påtalade djupa ingreppet i bl. a. jordbrukarnas rätt att tillvarata sina intressen bleve än mer markerat genom bestämmelserna i 8 §, där arbetarnas och arbetsgivarnas rätt till stridsåtgärder icke beskures, när det gällde arbetstvister. En konsekvens därav bleve, att exempelvis arbetarna vid en livsmedelsfabrik eller vid vapenindustrien ägde rätt till arbetsinställelse, under det att om jordbrukarna i en förtvivlad ekonomisk situation komme överens om produktionsstrejk inom en viss bransch, detta bleve belagt med straff. En sådan kategoriklyvning inom det svenska samhället måste betecknas som synnerligen olycklig, ej minst därför att gränserna mellan dessa två kategorier arbetare i många fall vore tämligen diffusa. Mycket inom det svenska samhället hade under senare år uppbyggt av arbetare och bönder i förening, och det måste betecknas som i högsta grad olyckligt, om statsmakterna genom lagstiftning av denna art särskilde dessa två arbetaregrupper i en gynnad sådan och en som helt finge leva på övriga folkgruppers nåd. Mycket stora sociala värden skulle därigenom spolieras, värden som måste anses specifika för det svenska samhället. Förbundet stode emellertid icke främmande för den synpunkten, att landets väl i vissa kritiska lägen krävde, att alla krafter samordnades för det gemensamma bästa. Skulle detta emellertid ske under en längre tid och man i sådana situationer ofta finge räkna med att penningvärdet förändras, måste uppkomna tvistigheter mellan arbetsgivare och arbetare samt producer och konsumenter på något sätt kunna slitas. Enligt förbundets uppfattning kunde detta ske genom obligatorisk skiljedom, under förutsättning dels att skiljedomsförfarande endast tillämpades, då verkligt kritiska situationer föreligga och dels att den statliga skiljedomsinstitutionen hade sådan sammansättning, att garanti skapades för att dess domar avkunnades på ett sätt, som motsvarade det allmänna rättsmedvetandet och icke vore influerat av politiska eller kommersiella intressen. I anslutning till vad sålunda anförts, förordade förbundet en skärpt lagstiftning mot sabotage i ordets egentliga bemärkelse enligt de sakkunnigas förslag men framhöll, att de sociala problem, som kommit att innefattas i förslaget utöver verkligt sabotage, ej hörde samman med en sådan lag utan borde och kunde lösas fullt fristående och utan att skapa sociala orättvisor eller motsättningar. Förbundet hemställde därför, att förslaget enligt anförda synpunkter måtte undergå sådan bearbetning, som tillfredsställande uppdelade problemen och som fullt tillfredsställde kravet på social rättvisa samhällsgrupperna emellan.

Skånska hovrätten har erinrat, att den föreslagna lydelsen icke torde fullständigt angiva de normala stridsmetoder vid arbetstvister, vilka enligt de sakkunnigas motivering ansetts böra undantagas från lagens tillämpningsområde.

Uppenbart torde vara, att i detta sammanhang ej kan upptagas till behandling problemet om förebyggande av samhällsfarliga arbetskonflikter. Lagen bör i princip ej avse störningar på arbetsmarknaden, föranledda av lönefrågor, förhållandena på arbetsplatsen, missnöje med arbetsledningen eller dylikt. I lagen torde därför böra intagas ett undantagsstadgande i den riktning de sakkunniga föreslagit. Undantaget bör avse stridsåtgärder i anledning av arbetstvister. Hit höra främst strejker, lockouter, blockader och bojkotter. Även därmed jämförliga stridsåtgärder för att främja egna ekonomiska intressen böra undantagas från lagens tillämpning. Åtgärder av nu angivet slag, som störa samhällslivet, bör man söka komma till rätta med på annat sätt än genom straffsanktion. Straff bör däremot ej vara uteslutet, om åtgärden icke har karaktären av stridsåtgärd mellan arbetsgivare och arbetare eller stridsåtgärd för främjande av egna ekonomiska intressen utan åsyftar att störa de samhällsviktiga intressen som skola skyddas av den nu föreslagna lagstiftningen.

Med beaktande jämväl av vad i vissa yttranden i formellt avseende anmärkts mot stadgandet synes detta böra innehålla, att till sabotage enligt lagen icke skall hänföras vidtagande av eller deltagande i arbetsinställelse eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, som vidtages med anledning av arbetstvist eller i syfte att främja egna ekonomiska intressen, samt ej heller uppmaning till sådan åtgärd.

Förslag till ändring av 1939 och 1940 års tvångsmedelslagar.

De sakkunniga ha i sin promemoria anmärkt, att lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. bör göras tillämplig även på brott mot den nu föreslagna lagen. Något förslag härom har emellertid ej uppgjorts av de sakkunniga.

Genom nämnda lag ha myndigheterna erhållit vidgade befogenheter för att åstadkomma utredning om och förebygga brott mot 8 kap. strafflagen och sådant brott mot 19 kap. strafflagen som kan medföra skada för försvaret, folkförsörjningen eller rikets vänskapliga förbindelser med främmande makt.

1940 års tvångsmedelslag innebär en utvidgning av lagen den 14 oktober 1939 om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m. Sistnämnda lag avser förutom sådana brott jämväl brott mot lagen angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. Förutsättningen för lagens tillämpning är att å brottet kan följa straffarbete. Båda tvångsmedelslagarna gälla till och med den 31 mars 1941.

De tvångsmedel i fråga om brott mot 8 eller 19 kap. strafflagen, som stadgats genom ifrågavarande båda lagar, böra vinna motsvarande tillämpning även på den nu föreslagna lagen.

I detta syfte ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. straff-

lagen m. m. samt till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande förslag till lag med vissa bestämmelser mot sabotage, lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m. samt lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m., av den lydelse bilaga (*bilaga A*)¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

¹ De två sistnämnda lagförslagen, vilka äro lika lydande med motsvarande vid propositionen fogade lagförslag, ha här uteslutits.

Förslag

till

Lag

med vissa bestämmelser mot sabotage.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den som förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, förvaltningen eller folkförsörjningen, eller föremål, som är avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning,

eller vid tillverkning, leverans, förvaring eller försling av sådant föremål åstadkommer fel hos föremålet eller föranleder dröjsmål med dess avlämnande,

eller eljest förhindrar eller försvårar användandet av anläggning, inrättning eller föremål, som nyss nämnts,

eller gör annat sådant sabotage,

och som därigenom åstadkommer fara för att försvaret eller folkförsörjningen lider allvarligt men eller för att förvaltningen eller den allmänna ordningen allvarligt störes,

dömes till straffarbete i högst sex år eller fängelse.

2 §.

Förövas gärning, som i 1 § sägs, av oaktsamhet, dömes den skyldige till fängelse eller dagsböter.

3 §.

Har någon gjort försök till brott, varom i 1 § förmäles, dömes högst till straffarbete i fem år.

4 §.

Har stämpling till brott, varom i 1 § förmäles, blivit gjord, då skall, där gärningen ej kommit till sådant brott eller försök därtill, den som deltagit i stämplingen straffas högst med straffarbete i fyra år.

Samma lag vare i fråga om den som genom uppmaning eller annorledes söker förmå annan till brott, varom i 1 § förmäles, eller som eljest träder i samverkan med andra eller i förbindelse med främmande makt eller med

någon, som handlar i sådan makts intresse, för att förbereda, möjliggöra eller underlätta dylikt brott.

Där någon för ändamål som sist sagts tillverkar, anskaffar, förvarar eller eljest tager befattning med sprängämne eller annat för brottets utförande avsett hjälpmedel, vare ock lag samma. Har han av egen drift förstört hjälpmedlet eller eljest gjort det obrukbart, vare från straff fri.

5 §.

Har i fall, som omförmälts i 1, 3 eller 4 §, den brottslige för brottets utförande övat våld å person eller hot om omedelbar användning av sådant våld eller har han mot någon som lagligen sökt gripa honom övat våld eller hot som nyss sagts, dömes till straffarbete intill två år utöver den eljest för brottet bestämda högsta strafftiden.

6 §.

Vad förut i denna lag är stadgat skall icke äga tillämpning, där gärningen enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten är belagd med strängare straff.

7 §.

Vad någon, som är förfallen till ansvar för brott, varom i 1, 3, 4 eller 5 § förmäles, för brottet mottagit eller dess värde skall vara till kronan förverkat. Föremål, som begagnats såsom hjälpmedel för utförande av sådant brott eller varit avsett därtill, må ock förklaras förverkat till kronan, evad till ansvar dömes eller ej.

Vad sålunda föreskrivits skall även gälla, om brottet på grund av stadgandet i 6 § bestraffas enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten.

8 §.

Till sabotage enligt denna lag skall icke hänföras vidtagande av eller deltagande i arbetsinställelse eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, som vidtages med anledning av arbetstvist eller i syfte att främja egna ekonomiska intressen, samt ej heller uppmaning till sådan åtgärd.

9 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 mars 1942. I fråga om sådant under nämnda tid begånget brott, som i lagen avses, skall vad där är stadgat äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

U t k a s t

till

L a g

med vissa bestämmelser mot sabotage.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den som förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, folkförsörjningen, samfärdseln eller produktionen, eller föremål, som är avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning,

eller vid tillverkning, leverans, förvaring eller försling av sådant föremål åstadkommer fel hos föremålet eller föranleder dröjsmål med dess avlämnande,

eller eljest förhindrar eller försvårar användandet av anläggning, inrättning eller föremål, som nyss nämnts,

eller gör annat sådant sabotage,

och som därigenom åstadkommer fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men,

dömes till straffarbete i högst sex år eller fängelse.

2 §.

Förövas gärning, som i 1 § sägs, av oaktsamhet, dömes den skyldige till fängelse eller dagsböter.

3 §.

Har någon gjort försök till brott, varom i 1 § förmäles, och blev endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende, brottets fullbordan förhindrad, dömes till straffarbete i högst fem år eller fängelse eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, till dagsböter.

4 §.

Har stämpling till brott, varom i 1 § förmäles, blivit gjord, då skall, där gärningen ej kommit till sådant brott eller försök därtill, den som anstiftat eller deltagit i sådan stämpling straffas högst med straffarbete i fyra år.

Lag samma vare om den som genom uppmaning eller annorledes söker förmå annan till brott, varom i 1 § förmäles, eller som eljest träder i samverkan med andra eller i förbindelse med främmande makt eller med någon, som handlar i sådan makts intresse, för att förbereda, möjliggöra eller underlätta dylikt brott, så ock om den som i sådant syfte tillverkar, anskaff-

far, förvarar eller eljest tager befattning med sprängämne eller annat för brottets utförande avsett medel.

Den som av egen drift avvärjt all fara, vare från straff enligt denna paragraf fri.

5 §.

Har i fall som omförmälts i 1, 3 eller 4 § den brottslige för brottets utförande övat våld å person eller hot om omedelbar användning av sådant våld eller har han mot någon som lagligen sökt gripa honom övat våld eller hot som nyss sagts, dömes till straffarbete intill två år utöver den högsta tid för sådant straff, som är stadgat för något av fallen.

6 §.

Vad förut i denna lag är stadgat skall icke äga tillämpning där den brottslige enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten har förskyllt strängare straff.

7 §.

Vad någon, som är förfallen till ansvar för brott varom i 1, 3, 4 eller 5 § förmäles, för brottet mottagit eller dess värde skall vara till kronan förverkat. Föremål som begagnats såsom medel för utförande av sådant brott eller varit avsett därtill eller som åstadkommits i samband med det brottsliga förfarandet må ock, evad någon fälles till ansvar för brottet eller ej, förklaras förverkat till kronan.

Vad sålunda föreskrivits skall även gälla om brottet på grund av stadgandet i 6 § bestraffas enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten.

8 §.

Till sabotage hänföres enligt denna lag icke deltagande i arbetsinställelse eller uppmaning därtill.

9 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller tills vidare till och med den 31 mars 1942. I fråga om sådant under nämnda tid begånget brott, som i lagen avses, skall vad där är stadgat äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 1 november 1940.

Närvarande:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet den 31 oktober 1940 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 25 oktober 1940, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag med vissa bestämmelser mot sabotage;
- 2) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m.; samt
- 3) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av revisionssekreteraren Olof Thulin.

Förslaget till lag med vissa bestämmelser mot sabotage.

Lagrådet yttrade:

Med hänsyn till att den föreslagna lagen innehåller allenast straffrättsliga bestämmelser synes rubriken lämpligen kunna ändras till lag om straff för sabotage.

Av förarbetena till förslaget framgår, att sabotagehandlingar kunna vara riktade mot andra objekt och omfatta andra handlingar än i lagtexten särskilt nämnts. Vad sålunda åsyftats torde tydligare framgå, om i 1 § orden »sådant sabotage» utbytas mot uttrycket »därmed jämförligt sabotage».

Då i 5 § föreslås en särskild straffsats för bland annat den, som övar våld eller hot mot någon som lagligen sökt gripa honom, torde därmed hava avsetts att träffa allenast sådana fall, då våld eller hot övas mot den som söker på bar gärning gripa den brottslige. Lagtexten torde böra jämkas så att denna förutsättning tydligt framgår.

Övriga lagförslag.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 1 november 1940.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Tillförordnade chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, anmäler lagrådets den 1 november 1940 avgivna utlåtande över de den 25 oktober 1940 till lagrådet remitterade förslagen till *lag med vissa bestämmelser mot sabotage, lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m. samt lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Rubriken till den föreslagna lagen med vissa bestämmelser mot sabotage torde i enlighet med lagrådets hemställan böra ändras till lag om straff för sabotage. Med anledning av vad lagrådet anmärkt beträffande 1 och 5 §§ i samma lagförslag torde dessa böra ändras på sätt lagrådet förordat.»

Föredraganden hemställer att lagförslagen, det förstnämnda efter ändring av 1 och 5 §§ i nyss angivna hänseenden och med den ändrade rubriken *lag om straff för sabotage*, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Sigrid Linders.